

Bibliotekarz

P₅ 10

1974
ROK XLI
WARSZAWA

CZASOPISMO WYDAWANE PRZEZ STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH ORAZ BIBLIOTEKĘ PUBLICZNĄ M. ST. WARSZAWY

TREŚĆ

<i>K. Podhorski.</i> Problemy rozwoju informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w Polsce. XIV Krajowa Narada Przedstawicieli Placówek Informacyjnych	297
<i>S. Iwanow.</i> Biblioteki szkolne w Ludowej Republice Bułgarii (Stan i problemy) (Tłum. <i>H. Kalita</i>)	305
<i>M. Kowalczyk, J. Mazurska.</i> Lekcja języka polskiego w bibliotece szkolnej	309
<i>J. Wierzbicki.</i> Nowe budynki bibliotek publicznych w Danii	312
Księgozbiór Mikołaja Kopernika w Bibliotece Narodowej (<i>R. Kozłowski</i>)	318
Felieton bibliograficzny	
Sensacje. Z okazji książki Romana Kalety (<i>Współautorzy</i>)	320
Przegląd piśmiennictwa	
Sprawy bibliotek i czytelnictwa w prasie (<i>eLBe</i>)	321
Kronika krajowa i zagraniczna (<i>L.B.</i>)	324
Nowa biblioteka w Szubinie (<i>J. Podgóreczny</i>)	325
Przepisy prawne (<i>TeZar</i>)	326

СОДЕРЖАНИЕ

— Проблеммы научной, технической и экономической информации в Польше	297
— Школьные библиотеки в Народной Республике Булгарии	305
— Новые здания массовых библиотек в Дании	312
Обзор литературы	
Проблемы библиотек и чтения в печати	321
Внутренняя и зарубежная хроника	324
Законодательство	326

CONTENTS

— The problems of the development of scientific, technical and economical information in Poland	297
— The school libraries in Bulgarian People's Republic	305
— New buildings of public libraries in Denmark	312
Reviews of books and articles	
Problems of libraries and reading in the press	321
Domestic and foreign chronicle	324
Legal regulations	326

REDAGUJE KOMITET: *T. Bruszewski, M. Drzewiecki, St. Jeżyński, H. Kamińska, J. Kołodziejska (red.), J. Maj (sekr. red.), D. Ostaszewska, K. Podhorski, A. Sitarska.*

BIBLIOTEKARZ

CZASOPISMO POŚWIĘCONE SPRAWOM BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA

Nr 10

WARSZAWA

ROK XLI

KAZIMIERZ PODHORSKI
Centrum INTE

PROBLEMY ROZWOJU INFORMACJI NAUKOWEJ, TECHNICZNEJ I EKONOMICZNEJ W POLSCE

(XIV Krajowa Narada Przedstawicieli Placówek Informacyjnych)

W dniu 25 kwietnia 1974 r. odbyła się w Warszawie XIV Krajowa Narada Przedstawicieli Placówek Informacyjnych. Celem narady było:

- przedstawienie roli informacji w procesie działalności naukowej, technicznej i gospodarczej,
- omówienie koncepcji rozwoju krajowego systemu inte. jako systemu integrującego działalność wszystkich placówek informacji, a więc bibliotek, archiwów i ośrodków inte.,
- przedstawienie i omówienie koncepcji unowocześnienia procesów informacyjnych,
- wytyczenie kierunków rozwoju zakładowych ośrodków inte. w celu zwiększenia efektywności ich działania.

W naradzie uczestniczyło ogółem 350 osób reprezentujących biblioteki, archiwa oraz wojewódzkie, resortowe, branżowe i zakładowe ośrodki informacji. Obecny był minister Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, prof. Jan Kaczmarek, zastępca kierownika Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR prof. Andrzej Straszak, zastępca kierownika Wydziału Kadr PZPR tow. Stanisław Marszał, przedstawiciele ministerstw, urzędów centralnych, Polskiej Akademii Nauk, Naczelnej Organizacji Technicznej, Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. W naradzie uczestniczyli również przedstawiciele zagranicznych ośrodków informacyjnych.

Obrady otworzył prof. Juliusz Kulikowski — przewodniczący Rady Naukowo-Programowej Centrum INTE. Referaty programowe wygłosili: minister Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, prof. Jan Kaczmarek: *Rola informacji w nauce i gospodarce* oraz dyrektor generalny Centrum INTE, inż. Mieczysław Derentowicz: *Kierunki rozwoju informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej*.

W dyskusji plenarnej zabrało głos 14 mówców reprezentujących ministerstwa, biblioteki, archiwa, ośrodki inte. oraz stowarzyszenia. Następnie obrady toczyły się w trzech sekcjach problemowych:

- automatyzacja procesów informacyjnych (tytuł referatu: *Problemy automatyzacji krajowego systemu informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej*);

— integracji działalności placówek informacyjnych (tytuł referatu: *Problemy integracji działalności placówek informacyjnych w ramach krajowego systemu informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej*),

— pracy zakładowych ośrodków informacji (tytuł referatu: *Problemy pracy zakładowych ośrodków informacji*).

Obrady podsumował dyrektor generalny Centrum INTE, inż. Mieczysław Derentowicz.

1. Rola informacji w nauce i gospodarce

Działalność informacyjna stanowi integralną część każdego procesu naukowo-badawczego. Wydajność pracy uczonych i inżynierów w coraz większym stopniu zależy od właściwej organizacji pracy naukowej, od wyposażenia badań w nowoczesne urządzenia techniczne i od efektywności naukowo-informacyjnej obsługi badacza, tzn. od właściwego zorganizowania systemu informacji naukowej. Działalność informacyjna ma również coraz większy udział w rozwiązywaniu problemów praktycznych związanych z realizacją skomplikowanych przedsięwzięć organizacyjnych, technicznych i gospodarczych.

Znamionną cechą współczesnego życia społecznego jest intensywny rozwój badań naukowych, któremu odpowiada szybki wzrost liczby pracowników nauki. W ciągu ostatnich pięćdziesięciu lat roczny przyrost ludności na świecie wynosi przeciętnie 1,7%, natomiast pracowników twórczych w dziedzinie nauki przybywa ok. 7% rocznie. W rezultacie tego procesu żyje i działa obecnie ok. 90% wszystkich uczonych, którzy kiedykolwiek dotychczas działali. Tempo wzrostu twórczości dokumentowanej publikacjami jest, w związku z tym, również ogromne. Ilustrują to odpowiednie dane liczbowe. Wskazują one, że w 1800 r. wydawano około 100 stałych wydawnictw periodycznych, w 1900 r. liczba ich wzrosła już do około 10 tys., a w 1960 r. UNESCO, opierając się na posiadanym rejestrze, podało, że liczba tytułów publikowanych czasopism znacznie przekroczyła 100 tys. Opracowane przez tę samą organizację materiały prognostyczne wskazują, że utrzymanie dotychczasowego tempa przyrostu liczby wydawnictw periodycznych pozwoli osiągnąć w 2000 r. liczbę 1 mln tytułów publikowanych czasopism. Poważną grupę tytułów czasopism stanowią publikacje naukowe i techniczne. Liczbę ich szacuje się obecnie na około 80 tys. tytułów, a przyrost roczny wynosi około 10—15%. Światowy zbiór literatury technicznej wzbogaca się ponadto w ciągu roku o około 75 tys. tytułów książek i ok. 300 tys. opisów patentowych. Można w związku z tym przyjąć, że cała literatura naukowo-techniczna podwaja się obecnie co 8 lat, chociaż nie jest to przyrost równomierny. W naukach klasycznych, takich jak np. fizyka, okres ten jest dłuższy — od 13 do 15 lat.

Wzrost liczby materiałów informacyjnych powoduje trudności zapoznania się z nimi nawet w stosunkowo wąskich specjalistycznych dziedzinach badawczych. Podejmowane są w związku z tym problemy badawcze, które zostały już gdzie indziej rozwiązane i opisane. Zjawisko nieświadomego dublowania badań staje się w ostatnim okresie coraz poważniejszym problemem ekonomicznym. Przeprowadzona analiza wykazała, że w Stanach Zjednoczonych nie mniej niż 10% wszystkich wydatków przeznaczonych na badania traci się na skutek nieświadomego dublowania prac. Analogiczne badania przeprowadzone w Związku Radzieckim ujawniły, że na każde 1000 zgłoszonych nowych projektów wynalazczych zaledwie 24—28% uznawanych jest za w pełni oryginalne, pozostałe mają cechy odtwórcze lub stanowią powtórzenie badań wykonanych gdzie indziej. W przemyśle maszyn górniczych okazało się, że ok. 85% rozwiązań miało cechy powtórzeń nieświadomych. W Polsce nie prowadzi się tego typu systematycznych obserwacji. Z częściowych materiałów uzyskanych przez biblioteki oraz ośrodki inte. wynika jednak, że od 15

do 18% prac podejmowanych i zgłaszanych stanowią prace będące w całości powtórzeniem tego, co w innych krajach zostało już rozwiązane. Powtórzenia częściowe szacowane są na 25—30% ogólnej liczby realizowanych prac badawczych, przy czym większość z nich wynika z braku dostatecznej informacji. Straty ponoszone przez gospodarkę narodową z tytułu powtarzalności badań, szacowane bardzo ostrożnie (około 10% powtórzeń), wyrażają się kwotą około 2,5 mld zł rocznie.

W wielu wypadkach działalność informacyjna już obecnie przynosi wymierne efekty ekonomiczne. Dla przykładu można podać, że w 1971 r. w samej tylko Hucie „Stalowa Wola” zaoszczędzono i przeznaczono na nowe wyroby 275 ton materiału. Obniżono również pracochłonność, w wyniku czego koszty wydziałowe zmniejszono o 0,5 mln zł. W zakładach Mechanicznych „Łabędy” w Gliwicach efekty działalności informacyjnej w 1973 r. oceniono prawie na 5 tys. zaoszczędzonych godzin, zmniejszenie zużycia materiałów na około 167 ton, a osiągnięte efekty finansowe przewyższały 11 mln zł. W tym samym okresie Fabryka Urządzeń Technicznych w Suchedniowie osiągnęła, w wyniku działalności informacyjnej, efekty finansowe na sumę około 13 mln zł.

Oprócz przykładowo wymienionych osiągnięć wymiernych, istnieje bardzo wiele osiągnięć, których nie da się ująć w ścisłe kategorie ekonomiczne. Przyczyniają się one jednak także do wzrostu potencjału społeczno-gospodarczego kraju. Dlatego konieczne jest usilne dążenie do coraz ściślejszego włączania działalności informacyjnej do udziału w realizacji programu społeczno-gospodarczego, który sprecyzowany został na okres najbliższego piętnastolecia, tj. do 1990 r., i uzyskał akceptację najwyższych władz politycznych. Ukierunkowanie tej działalności będzie wymagało wnikliwego zapoznania się z przyjętymi kierunkami rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i wynikającymi stąd zadaniami. Program rozwoju przewiduje więcej niż dwukrotny wzrost zatrudnienia w sferze nauki i techniki. Liczba pracowników nauki wyniesie więc w 1960 r. ponad 800 tys. osób. Nakłady na badania naukowe wzrosną, w liczbach bezwzględnych, dziesięciokrotnie. Wzrosną więc możliwości badawcze, ale zwiększy się także maszynochłonność i materiałochłonność podejmowanych prac badawczych. Nauka w coraz większym stopniu stawać się będzie głównym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego. Wymaga to sprawnego działania wszystkich jej ogniw, w tym również informacji naukowej, która jest integralną częścią gospodarki narodowej.

Współcześnie rośnie zapotrzebowanie na informację naukowo-techniczną, ekonomiczną i organizacyjną nowych użytkowników: pracowników sfery produkcyjnej, aparatu zarządzania gospodarką, aparatu politycznego państwa. Informacja naukowa staje się narzędziem podejmowania określonych decyzji ekonomicznych i politycznych. Nowy użytkownik żąda nie tylko dokumentów, ale przede wszystkim informacji faktograficznej. Informacja ta powinna mu być dostarczona szybko, umożliwiając podjęcie właściwych decyzji. Powinna to być informacja dobrze wyselekcjonowana, ale jednocześnie informacja pełna. Zaspokajanie potrzeb informacyjnych wszystkich tych, którzy tego oczekują, zgodnie z postanowieniami przyjętymi na II Kongresie Nauki Polskiej, wymaga wprowadzenia nowej organizacji i techniki funkcjonowania systemów informacyjnych.

2. Krajowy system informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (KSI)

Działalność informacyjna obejmuje gromadzenie, opracowanie, przetwarzanie i udostępnianie pierwotnych, wtórnych i pochodnych materiałów informacyjnych o stanie i kierunkach rozwoju nauki, techniki, ekonomiki, kultury i oświaty w kraju i za granicą oraz rozpowszechnianie i popularyzację osiągnięć z tego zakresu. Na

terenach kraju działalność informacyjną prowadzą ośrodki inte., biblioteki i archiwa¹. Zasadnicze kierunki działania tych placówek powinny uwzględniać:

— ścisłe wiązanie działalności informacyjnej z bieżącymi i perspektywicznymi zadaniami gospodarki narodowej, jej poszczególnych dziedzin i ogniw, zapewniając w ten sposób integrację procesów informacyjnych z działalnością podstawową;

— dostosowywanie zakresu, form i metod działalności informacyjnej do zróżnicowanych potrzeb określonych grup użytkowników;

— integrowanie działalności informacyjnej bibliotek, archiwów i ośrodków inte. w ramach organizowanych systemów i podsystemów informacyjnych stanowiących elementy planowo rozwijającego się krajowego systemu inte. wykorzystującego nowoczesne środki mechanizacji i automatyzacji, ujednolicone nośniki informacji i języki informacyjno-wyszukiwawcze, organizującego sprawny przepływ informacji między systemami i podsystemami w oparciu o planowy podział zadań.

Pod względem organizacyjnym KSI rozumiany jest jako sieć funkcjonalnie powiązanych placówek informacyjnych (bibliotek, archiwów, ośrodków inte., składnic informacji) powołanych do realizacji zadań związanych z obsługą określonych grup użytkowników. Placówki te będą prowadzić działalność w ramach dwóch typów systemów. Pierwszy typ systemów to *systemy specjalistyczne* tworzone na podstawie typów dokumentów (np. normy, patenty, tłumaczenia, wydawnictwa zwarte, prace naukowo-badawcze, literatura firmowa, itp.). Działanie systemu specjalistycznego polega na wprowadzaniu do jego pamięci (*banku danych*), ewentualnym przetworzeniu i wydaniu informacji w postaci drukowanych informatorów lub pamięci zewnętrznej (np. taśm magnetycznych). Bazy danych w tym systemie mogą stanowić opisy bibliograficzne na kartach lub innym nośniku wykonane w kraju lub przejęte z zagranicznych baz danych w postaci taśm, dysków lub wydawnictw informacyjnych.

Drugi typ systemów to *systemy dziedzinowo-gałęziowe*, których zadaniem jest obsługiwanie użytkowników z danej gałęzi gospodarki narodowej oraz związanych z nią dziedzin nauki i techniki. Zasadą działania tego typu systemów jest gromadzenie, przechowywanie, przetwarzanie danych i rozpowszechnianie informacji kompleksowych dotyczących zakresu tematycznego objętego przez system. Uzyskanie kompleksowych informacji możliwe będzie przez:

a) przeszukiwanie baz danych krajowych i zagranicznych specjalistycznych systemów informacyjnych i wprowadzanie do systemów informacji, które dotyczą zakresu tematycznego systemu;

b) wprowadzenie (po adaptacji) do pamięci systemu zagranicznych baz danych dotyczących zakresu tematycznego systemu.

Dziedzinowo-gałęziowy system informacji będzie zawierał w swojej pamięci dane dotyczące różnych typów dokumentów publikowanych i niepublikowanych, a w szczególności: prac naukowo-badawczych z określonej dziedziny, patentów, licencji, norm, literatury firmowej, czasopiśmiennictwa fachowego, nowych wdrożeń technologii, projektów racjonalizatorskich itp.

KSI przewiduje gromadzenie i przechowywanie dokumentów pierwotnych w jednym miejscu, w tzw. *centralnym ośrodku informacji* lub też w odpowiednich placówkach informacji. Składnice systemów gromadzić będą dokumenty wtórne, z których użytkownik będzie mógł uzyskać odtiskę.

Nałożenie na wieloszczeblową, zdecentralizowaną strukturę krajowej sieci placówek informacji sieci specjalistycznych i dziedzinowo-gałęziowych systemów infor-

¹ W 1972 r. działało w kraju 53 800 bibliotek, 13 000 archiwów państwowych i zakładowych oraz 2200 ośrodków inte.

macyjnych umożliwi utworzenie ze zbioru względnie autonomicznych jednostek — systemu spójnego funkcjonalnie. Odpowiednio zmienione funkcje placówek różnego typu (bibliotek, archiwów, ośrodków inte.), przy niewielkich stosunkowo korekturach struktury organizacyjnej, pozwolą wprowadzić nowe formy obsługi informacyjnej możliwe do realizowania w systemie zautomatyzowanym.

3. Automatyzacja procesów informacyjnych

Dotychczasowe próby automatyzacji systemów informacji w kraju są mało efektywne wskutek braku odpowiednio opracowanych materiałów dokumentacyjnych nadających się do przetwarzania maszynowego, a więc ujętych w zunifikowanych formatach, indeksowanych za pomocą jednolitych języków informacyjno-wyszukiwawczych.

Eksploatowane systemy zautomatyzowane² mają w większości charakter eksperymentalny. Dominują systemy typu wydawniczego lub systemy wyszukiwawcze kart dokumentacyjnych o wąskim zakresie tematycznym i płytkim wyszukiwaniu. Eksploatuje się je w większości na maszynach II generacji (z pamięciami taśmowymi) nie dostosowanych do potrzeb inte. Sieć inte. nie ma własnych komputerów, a dostęp do właściwego sprzętu jest poważnie utrudniony. Korzystanie z różnych komputerów spowodowało opracowanie szeregu różnych programów. Są one nieparametryczne lub stopień ich parametryzacji jest niewielki. W tej sytuacji pakiety opracowanych programów nadają się do przetwarzania jednego typu dokumentu lub bardzo wąskiej klasy dokumentów. Nie ma oprogramowania dla reformatyzacji zbiorów danych, wskutek tego baza danych może być w zasadzie eksploatowana tylko w jednym ośrodku na konkretnej maszynie. Dotychczasowy rozwój zastosowań informatyki w kraju charakteryzuje się więc różnorodnością stosowanego sprzętu i oprogramowania oraz różnorodnością formatów i języków wyszukiwawczych. Prowadzi on pośrednio do pogłębiania dezintegracji sieci informacyjnej.

Celem automatyzacji procesów informacyjnych jest wprowadzenie ilościowo i jakościowo nowych form obsługi użytkowników inte.

² W latach 1967—1973 uruchomiono w kraju i poddano próbnej eksploatacji ogółem 12 pakietów programowych dla maszyn cyfrowych, przeznaczonych do automatyzacji wybranych procesów informacyjnych związanych z działalnością służby bibliotecznej i informacyjnej. Najważniejsze z nich to:

INBI (INformacja Bibliograficzna) — pakiet programów opracowany w 1967 r. w Instytucie Maszyn Matematycznych na emc. ZAM-21, przeznaczony do bieżącego ewidencjonowania pozycji bibliograficznych z dziedziny maszyn matematycznych; system był eksploatowany przez okres ok. 1 roku;

IGA (Informacja Grupowana Automatycznie) — pakiet programów opracowany w 1968 r. przez ZOWAR wspólnie z b. CIINTE na emc. IBM-1440, wykorzystywany do opracowywania indeksów różnych typów i wydawania *Informatora o Zakończonych Pracach Naukowych*;

APIS (Automatyczne Poszukiwanie Informacji Syntetycznej) — pakiet opracowany w 1968 r. przez COKB Przemysłu Okręgowego na emc. Elliott 803, przeznaczony do sporządzania tematycznych zestawień bibliograficznych artykułów wybranych z ok. 40 czasopism z zakresu okrętownictwa;

ASIA (Automatyczna Seleksja Informacji Adresowej) — pakiet opracowany w 1970 r. przez CIINTE, PTH „UNITECH” i Biuro Studiów i Projektów Systemów EPD na emc. ICL-1904, wykorzystywany do prac redakcyjnych związanych z wydawaniem biuletynu bibliograficznego nowości z zakresu elektroniki i teletechniki;

SAGO-CZAS (System Automatycznego Gromadzenia i Odszukiwania CZASopism) — pakiet opracowany w 1970 r. przez CPITE na emc. ICL-1904, przeznaczony dla potrzeb przemysłu ciężkiego oraz maszynowego i wykorzystywany do wyszukiwania informacji w zbiorze czasopism związanych z transportem bliskim i maszynami budowlanymi;

ARKA (Automatyczne Redagowanie Katalogów) — pakiet opracowany w 1971 r. dla potrzeb Biblioteki Narodowej na emc. ZAM-41, wykorzystywany do sporządzania Centralnego Katalogu Bieżących Czasopism Zagranicznych oraz Centralnego Katalogu Książek Zagranicznych.

Najważniejsze z tych form są:

- selektywna dystrybucja informacji (SDI),
- retrospektywne wyszukiwanie informacji (RWI),

— wyszukiwanie informacji faktograficznej, w tym również informacji nie ujmowanej w typach dokumentów tradycyjnie opracowywanych przez sieć placówek informacji (np. dokumenty typu ekonomicznego, dokumentacja techniczna i technologiczna, wycinki prasowe, modele, eksponaty itp.).

Krajowy system inte. w warunkach automatyzacji procesów informacyjnych będzie zbiorem względnie autonomicznych podsystemów specjalistycznych i dziedzinowo-gałęziowych. Funkcjonalne wymogi automatyzacji spełniają obecnie w większości systemy specjalistyczne. W tym zakresie prace nad automatyzacją są najbardziej zaawansowane. W wypadku systemów dziedzinowo-gałęziowych mamy do czynienia nie tyle z automatyzacją tych systemów, ile z pracami nad automatyzacją tych części systemów specjalistycznych, które tematycznie związane są z określoną branżą lub dziedziną nauki i techniki.

Uruchamianie efektywnie działających systemów zautomatyzowanych dla poszczególnych dziedzin i gałęzi gospodarki oraz dla użytkownika powszechnego, wymaga przeprowadzenia poważnych prac przygotowawczych. Muszą one objąć zagadnienia integracji systemów bibliotecznych i dokumentacyjnych oraz usprawnianie przepływu informacji między poszczególnymi placówkami informacyjnymi. W znacznym stopniu jest to uwarunkowane unifikacją formatów dokumentów oraz języków informacyjnych.

Jednolity format dokumentów wejściowych powinien umożliwić eksploatację wielu baz danych w jednym ośrodku oraz jednej bazy danych w wielu ośrodkach. Konieczne jest, w związku z tym, wprowadzenie jednolitych zasad budowy formatów dokumentów. Realizacją tego postulatu byłaby odpowiednia norma państwowa, zgodna z zaleceniami ISO. Wprowadzenie jej w kraju powinno umożliwić wymianę baz danych na nośnikach maszynowych w skali krajowej i międzynarodowej.

Problemem równie podstawowym jest opracowanie szczegółowej klasyfikacji dziedzinowo-branżowej (typu „rubrykator”) jako języka hierarchicznie nadrzędnego, obok krajowego systemu tezaurusów. Nadrzędny język informacyjno-wyszukiwawczy byłby stosowany w systemach SDI, natomiast w systemach RWI, wymagających wyszukiwania głębszego, stosowane byłyby tezaurydy dziedzinowo-branżowe.

Dwuszczeblowa struktura językowa systemu krajowego powinna umożliwić centralne sterowanie systemem oraz zapewniać przepływ informacji do użytkowników niezależnie od ich usytuowania organizacyjnego. Szczebel górny byłby więc podstawą systemu informacji skierowanej dla całej sieci krajowej. Równocześnie zapewniona zostałaby możliwość względnie autonomicznego, a przy tym skoordynowanego formułowania tezaurusów dziedzinowo-branżowych, które by tworzyły drugi szczebel struktury językowej systemu.

Ujednolicenie formatu i języków informacyjnych umożliwi tworzenie i eksploataowanie baz danych zawierających dane bibliograficzne i faktograficzne. Użytkownik krajowy uzyska tym samym dostęp do informacji zawartej w bazach danych ważniejszych systemów dziedzinowych na taśmach magnetycznych³. Systemy fakto-

³ Chodzi tu o takie bazy danych jak:

INSPEC — elektrotechnika, elektronika, automatyka, informatyka (ok. 130 tys. zapisów rocznie);

PASCAL — interdyscyplinarna baza danych (ok. 500 tys. zapisów rocznie);

INIS — badania nuklearne (ok. 50 tys. zapisów rocznie);

REFERAT — budowa maszyn (ok. 300 tys. zapisów rocznie);

ASYSTENT — wielodziałowy system WINITI (1-2 mln zapisów rocznie).

graficzne powinny być przeznaczone dla użytkowników szczególnie ważnych, takich jak centralne organa administracji państwowej, aparat polityczny, kierownicy jednostek gospodarczych, projektanci i konstruktorzy.

W Polsce, w 1974 r. i w latach następnych, kontynuowane będą prace nad skomputeryzowanym systemem inte. Automatyzowane będą tylko wielkie zbiory informacji o dużej częstotliwości zapytań. W zależności od tego stosowane będą techniki obejmujące wykorzystanie komputerów, środków mechanizacji oraz szybkiej reprografii. Automatyzacja wprowadzana będzie etapowo.

Etap I (1974-1975) obejmuje prace przygotowawcze do uruchamiania systemów pilotowych. W **II etapie** (1976-1980) przewiduje się wdrażanie i rozwój specjalistycznych i dziedzinowo-gałęziowych systemów pilotowych. **Etap III** (po 1980 r.) obejmuje prace związane z uruchamianiem eksploatacyjnym zautomatyzowanych systemów inte. oraz ich stopniową integrację funkcjonalną, a w uzasadnionych wypadkach także organizacyjną.

Automatyzacja procesów informacyjnych wymaga równoległego rozwoju techniki mikrofilmowej i reprograficznej oraz rozbudowy odpowiednich kanałów łączności. W zakresie nośników zminiaturyzowanych wprowadzone będą do obiegu mikrofisz, karty kieszeniowe i karty okienkowe. Rozszerzy się zakres stosowania mikrofilmu 35 mm i 16 mm. W zakresie uwielokrotniania dokumentów wprowadzane będą nowoczesne kopiarki zapewniające użytkownikom uzyskanieżądanego dokumentu w formie reprodukcji. Usprawnienie łączności polegać będzie na rozbudowie sieci dalekopisów oraz łączy do transmisji danych.

4. Rozwój i szkolenie kadr inte.

W 1972 r. zatrudnionych było w służbie inte. (bez bibliotek i archiwów) około 8 tys. osób. Jak wykazują przeprowadzone w tej sprawie sondaże, przeciętne zatrudnienie w zakładowym ośrodku inte. wynosi 2,4 osoby, z tego 65,1% ośrodków miało obsadę 1,5-2 osób, 32% ośrodków 1,5 — 1 osoby, a 7,9% ośrodków dysponowało obsadą mniejszą niż 0,5 osoby. Z danych porównawczych wynika, że na przestrzeni dziesięciolecia 1962-1972 wskaźnik obsady ośrodków zmniejszył się o 0,3. W zakładowych ośrodkach inte. wykształcenie wyższe ma 53,6% zatrudnionych. Wyższe studia techniczne ma 33,9% zatrudnionych, a średnie techniczne 19,5%. Na niezadowolające przygotowanie personelu ośrodków inte. pod względem fachowym wskazuje fakt, że 30,2% zatrudnionych nie ma żadnego przeszkolenia w zakresie informacji. W 1973 r. powyżej 4000 zł zarabiała 42% pracowników ośrodków zakładowych inte. Przeciętna płaca miesięczna brutto pracownika inżynierijno-technicznego w przedsiębiorstwach i zakładach przemysłowych wynosiła w tym samym okresie 4197 zł. Warunki płacy pracowników inte. są więc mniej korzystne niż pracowników inżynierijno-technicznych. Powoduje to nadmierny przepływ kadr i ogranicza możliwość zatrudniania w inte. pracowników o odpowiednich kwalifikacjach.

W okresie najbliższych dwóch lat nastąpi wzrost zatrudnienia w ośrodkach, zakładach, pracowniach i oddziałach inte. Będzie się on wyrażał liczbą około 4 tys. dodatkowo zatrudnionych pracowników (w stosunku do 1972 r.). Potrzeba stosunkowo znacznego wzrostu kadry wynika z konieczności:

a) objęcia działalnością informacyjną tych dziedzin gospodarki i nauki, które pozostają dotychczas poza zasięgiem inte.,

b) zwiększenia personelu w dotychczas działających placówkach informacji, które nie mogą należycie realizować swoich zadań wskutek braku kadry,

c) intensyfikacji działalności w zakresie przetwarzania i udostępniania informacji przez biblioteki naukowe i fachowe, w których aktualny stan zatrudnienia już obecnie nie zapewnia wykonywania w pełni stawianych przed nimi zadań.

Zmianom ilościowym towarzyszyć musi zmiana struktury zatrudnienia pracowników inte. Będzie ona polegała na zatrudnieniu większej liczby fachowców z wyższym wykształceniem specjalistycznym zajmujących się merytorycznym opracowywaniem i przetwarzaniem informacji. Rozwój usług inte., mechanizacja i automatyzacja systemów oraz potrzeby związane z przetwarzaniem maszynowym stale zwiększającej się liczby dokumentów powodować będą konieczność zatrudniania odpowiedniej kadry fachowców zajmujących się eksploatacją środków mechanizacji i automatyzacji inte. oraz projektantów i programistów systemów informatycznych.

Kadry dla KSI przygotowywane będą na poziomie wyższym i średnim w szkolnym systemie nauczania. Personel średniego szczebla — techników dokumentalistów kształcić będą średnie szkoły policealne ze specjalnością dokumentacyjną i informacyjną w Gdyni, Poznaniu, Warszawie i Wrocławiu. Pewna grupa pracowników pomocniczych rekrutować się będzie spośród absolwentów techników poligraficznych, fotograficznych, elektronicznych itp. Kadra z wyższym wykształceniem dla potrzeb inte. kształcona będzie na uniwersytetach. Magisterskie studia o kierunku informacji naukowo-technicznej kontynuowane będą w ramach Instytutu Wychowania Technicznego Uniwersytetu Śląskiego. Uniwersyteckie studia w zakresie bibliotekoznawstwa z włączoną do programów problematyką informacyjną prowadzone będą w ramach Instytutu Wychowania Technicznego Uniwersytetu Śląskiego. Uniwersyteckie studia w zakresie bibliotekoznawstwa z włączoną do programów problematyką informacyjną prowadzone będą w Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Warszawie i Wrocławiu. Przyszłych pracowników informacji w archiwach kształcić będzie uniwersytet toruński. Pracownicy naukowo-badawczy i naukowo-dydaktyczni z dziedziny inte. przygotowywani będą na studiach doktoranckich i podyplomowych. Studia podyplomowe dla absolwentów różnych kierunków wyższych uczelni nastawione będą przede wszystkim na przygotowanie kadry specjalizującej się w teorii informacji oraz budowie zautomatyzowanych i zmechanizowanych systemów inte. Studia i seminaria doktoranckie z dziedziny inte. uruchomione zostaną przy wyższych uczelniach i Polskiej Akademii Nauk. Pewna liczba osób kształcić się będzie również na takich studiach w ZSRR.

Rozwój ilościowy i ukształtowanie nowego profilu zatrudnienia w służbie informacji wymaga opracowania długofalowego programu kształcenia zintegrowanej służby inte. Konieczne jest, w związku z tym, zbudowanie jednolitego systemu kształcenia o programach dostosowanych do potrzeb wynikających z charakteru procesów informacyjnych. Regulowane będą również problemy dotyczące określania zadań poszczególnych kategorii pracowników inte., ich kwalifikacji oraz wysokości wynagrodzeń, które powinny kształtować się na poziomie płac osiąganym przez pracowników działalności podstawowej.

5. Doskonalenie działalności informacyjnej

Proces doskonalenia działalności informacyjnej powinien zapewnić należytą obsługę potrzeb użytkowników z wszystkich działów gospodarki narodowej i wszystkich sfer życia społecznego. Wymaga to wprowadzania nowych form obsługi informacyjnej, takich np. jak informacja faktograficzna, oraz stałego ulepszania form dotychczas stosowanych. Zakres inowacji zdeterminowany jest stopniem nowoczesności stosowanych rozwiązań organizacyjnych i technicznych przyjętych w skali krajowej. Rozwiązaniem organizacyjnym, które ma zapewnić lepszą obsługę infor-

macyjną wszystkich użytkowników, jest Krajowy System Informacyjny zakładający integrację funkcjonalną wszystkich placówek prowadzących działalność informacyjną, a w szczególności bibliotek, archiwów i ośrodków inte. Wśród dotychczasowych koncepcji organizowania pracy informacyjnej w Polsce integracja funkcjonalna stanowi nowy jakościowo element. W szerokim zakresie uwzględnia on rolę bibliotek jako placówek realizujących zadania informacyjne. Kompleksowe traktowanie działalności informacyjnej pozwoliło również bardziej prawidłowo ustalić w systemie informacji pozycję środków technicznych, a w szczególności sprzętu komputerowego. Środki te są pożądanym, a nawet niezbędnym narzędziem realnie zwiększającym efektywność działań informacyjnych. Proces automatyzacji może jednak tylko wówczas przynieść spodziewane korzyści, jeżeli zapewniono unifikację podstawowych elementów warunkujących sprawny przepływ informacji (format, języki informacyjno-wyszukiwawcze).

Integralnym elementem procesu doskonalenia działalności informacyjnej jest także przygotowanie odpowiednich kadr i stałe podnoszenie statusu pracowników inte.

Proces doskonalenia działalności informacyjnej wspierany będzie odpowiednimi badaniami naukowymi, koordynowanymi w skali kraju przez Instytut INTE. Znaczną rolę w tym procesie odgrywać będzie także współpraca międzynarodowa organizowana na podstawie umów dwustronnych z krajami socjalistycznymi i niektórymi krajami kapitalistycznymi oraz uczestnictwo w międzynarodowych systemach informacyjnych, a przede wszystkim Międzynarodowym Systemie Informacji Naukowo-Technicznej krajów członkowskich RWPG.

STEFAN IWANOW
Państwowy Instytut Biblioteczny
Sofia

BIBLIOTEKI SZKOLNE W LUDOWEJ REPUBLICE BUŁGARII (Stan i problemy)

W historii bibliotekarstwa w Bułgarii biblioteki szkolne stanowią wynik pięknej starej tradycji, według której biblioteka powinna być nieodłączną częścią każdej szkoły. Tradycja ta narodziła się wraz z zakładaniem pierwszych szkół podczas Odrodzenia¹ narodu bułgarskiego, po dziś dzień nic nie straciła ze swej żywotności i jest jednym z najcenniejszych osiągnięć kultury bułgarskiej.

W ponurych latach pięciowiekowej niewoli tureckiej nieliczne biblioteki szkolne były jedynymi bibliotekami i swym ubogim księgozbiorem obsługiwały zarówno uczniów, jak dorosłych. Nieliczni pracownicy tych bibliotek nie mieli odpowiedniego przygotowania zawodowego, brakowało również środków finansowych i dopiero w drugiej połowie XIX w., gdy spragniony oświaty i kultury naród bułgarski rozwinął typowe dla

¹ Odrodzenie jako okres w historii Bułgarii obejmuje lata 1862-1877, tj. od daty napisania *Historii słowianobułgarskiej* przez Paisja Hilendarskiego do wyzwolenia spod jarzma tureckiego i charakteryzuje się ruchami oświatowymi, walką o uświadomienie narodowe oraz walkami narodowo-rewolucyjnymi.

naszych warunków ośrodki kultury, tzw. czytalisza², stopniowo uformowały się zadania bibliotek, głównie o charakterze dydaktyczno-oświatowym. Ale nawet wówczas były one pod troskliwą opieką nauczycieli — oni odgrywali decydującą rolę w organizowaniu i rozwijaniu bibliotek szkolnych, których rola kulturalno-oświatowa i cenne zdobycze zarówno dawne, jak obecne są naszą dumą narodową.

Niedostateczna troska bułgarskich władz burżuazyjnych o sprawy oświaty i szkolnictwa w okresie międzywojennym odbiła się wyjątkowo niekorzystnie na bibliotekach szkolnych, które często były bez środków finansowych i istniały tylko dzięki „wolnym datkom” nauczycieli i uczniów. Sytuacja ta tłumaczy w dużym stopniu niezorganizowany, żywiołowy charakter rozwoju bibliotek szkolnych do rewolucji socjalistycznej w Bułgarii oraz ograniczony zakres ich zadań w procesie nauczania i wychowania.

Po rewolucji socjalistycznej w 1944 r. nowe kierunki rozwoju i nowe zadania, jakie otrzymały biblioteki szkolne, nałożyły na nie obowiązek przekształcenia się w rzeczywistą pomoc dla nauczycieli w wychowywaniu dorastającego pokolenia i coraz ściślejszego powiązania szkoły z wymogami życia.

Minione lata cechuje znaczne podniesienie poziomu bibliotek, zarówno pod względem ilości jak i jakości. W ciągu 30-lecia wydano wiele dokumentów i zarządzeń, nadających ich działalności pierwszorzędną rangę w procesie nauczania i wychowania. Wzrosła ich rola, wzrosło znaczenie, wzmocniła się ich pozycja wśród innych rodzajów bibliotek w kraju. Przejętą w spadku tradycję kontynuowano i rozwijano, tak że obecnie we wszystkich szkołach istnieją biblioteki prowadzone przez zawodowych bibliotekarzy³ lub księgozbiory obsługiwane przez nauczycieli-bibliotekarzy w ramach określonej liczby godzin tygodniowo, za odpowiednim wynagrodzeniem. Rozwój bibliotek szkolnych szczególnie rzuca się w oczy, gdy porównamy niektóre dane dotyczące ich działalności według określonych wskaźników i za określone lata.

Wyszczególnienie	L a t a		
	1956	1957	1972
Ogólna ilość bibliotek w Bułgarii	5 759	5 858	10 675
w tym szkolne	1 771	1 746	3 788
Księgozbiory ogółem	14 215 000	15 317 000	51 646 065
w tym bibliotek szkolnych	3 856 000	4 102 000	9 819 581
Czytelniecy ogółem	—	2 088 000	3 251 195
w tym bibliotek szkolnych	—	508 000	766 466
Wypożyczenia ogółem	—	22 200 000	40 778 539
w tym bibliotek szkolnych	—	3 366 000	6 848 714

² Czytalisza są samodzielnymi organizacjami kulturalno-oświatowymi, mającymi za zadanie samokształcenie i podnoszenie kultury ludności. Prowadzą one różnorodną działalność: organizują odczyty, kółka zainteresowań, kursy muzyki, zespoły artystyczne i in., ale zawsze przy nich działa ogólnie dostępna biblioteka.

³ Zgodnie z zatwierdzonymi normami jako biblioteki liczą się tylko te, które posiadają ponad 300 jednostek bibliotecznych. Wszystkie pozostałe są „zbiornicami książek”.

Komasacja szkół, organizowanie jednolitych średnich szkół technicznych, utworzenie szkół zawodowych technicznych oraz inne zmiany, wprowadzone w szkolnictwie po rewolucji socjalistycznej, wpłynęły na rozwój i pracę bibliotek szkolnych. Aktualne zadania bibliotek szkolnych wynikają z uchwał X Zjazdu Bułgarskiej Partii Komunistycznej, które tak oto określają zadania szkolnictwa:

»Kształcić wysoko wykwalifikowane kadry nowego typu, zdolne do samodzielnego rozwiązywania złożonych zadań budownictwa socjalistycznego, rewolucji naukowo-technicznej.

Kształtować jednostki twórcze, zdolne do samodzielnego myślenia, orientujące się w nowych problemach, umiejące pokonywać trudności i rozwiązywać zaistniałe konflikty.

Kształtować obywateli, wychowanych w duchu komunistycznym, wiernych Partii, o wysokiej kulturze duchowej i fizycznej.»

Istotne znaczenie miały również uchwały specjalnego plenum KC Bułgarskiej Partii Komunistycznej, poświęcone sprawom szkolnictwa, które odbyło się w czerwcu 1969 r. Plenum to po raz pierwszy po rewolucji socjalistycznej uchwaliło gruntowną reformę systemu nauczania w Ludowej Republice Bułgarii.

Biblioteki szkolne przygotowują się obecnie do sprawowania funkcji wyznaczonych im w specjalnej Uchwale nr 2 Rady Ministrów Ludowej Republiki Bułgarii z dnia 20 I 1970 r., która zatwierdziła podstawowe zasady organizowania jednolitego systemu bibliotecznego w kraju.

Realizacja złożonych i odpowiedzialnych zadań bibliotek szkolnych byłaby nie do pomyślenia bez przewyciężenia nieuzasadnionej zadnymi względami ich izolacji od innych bibliotek. Stworzenie stałych i trwałych powiązań z innymi typami bibliotek — przy „czitalisztach” związkowych, okręgowych i innych — jest jednym z największych osiągnięć bibliotek szkolnych w Bułgarii po rewolucji socjalistycznej. Nie zmieniając swojej odrębności oraz głównych zadań związanych z wychowawczo-dydaktyczną pracą szkoły, biblioteki szkolne poprzez efektywną i ukierunkowaną współpracę z bibliotekami uniwersalnymi przyczyniają się do wszechstronnego i harmonijnego rozwoju osobowości dzieci i młodzieży. Biblioteki szkolne odgrywają ważną rolę nie tylko w kształtowaniu głębokich i trwałych zainteresowań książką dorastających pokoleń, lecz również w odpowiednim kierowaniu ich czytelnictwem, w dokształcaniu zawodowym itp. Nawiazują one kontakt z dzieckiem, gdy tylko nauczy się ono czytać, pomagają mu w doborze lektury aż do ukończenia szkoły średniej, a potem przekazują je jako dobrze przygotowanego czytelnika do bibliotek innych typów.

Odizolowane, bez wzajemnych powiązań, biblioteki szkolne w latach pięćdziesiątych przekształciły się w sprawną sieć biblioteczną, kierowaną przez Ministerstwo Oświaty. Ministerstwo to regulowało i reguluje złożone sprawy bibliotek szkolnych. W różnych okresach Ministerstwu Oświaty przychodziły z pomocą też inne instytucje jak Biblioteka Narodowa im. Cyryla i Metodego, Dom Literatury i Sztuki dla Dzieci i Młodzieży, wydziały oświaty przy radach narodowych, biblioteki okręgowe i inne. Połączone wysiłki tych instytucji, nowy pogląd na rolę i zadania bibliotek szkolnych przyczyniły się również do ich sukcesów.

Wprawdzie ogólna liczba bibliotekarzy etatowych, jak też poziom ich przygotowania ogólnego i specjalistycznego wciąż jeszcze nie odpowiada zwiększonym zadaniom, ale w perspektywie należy spodziewać się zwięks-

szenia liczby etatowych bibliotekarzy oraz powiększenia liczby godzin pracy nauczycieli-bibliotekarzy w bibliotece. Obecnie w bibliotekach szkolnych Bułgarii pracuje 3680 bibliotekarzy oraz nauczycieli-bibliotekarzy, w tym 516 z wyższym wykształceniem, 165 z półwyższym i 2995 ze średnim wykształceniem oraz po kursach bibliotecznych. Państwowy Instytut Bibliotekarski w Sofii szkoli kadry dla bibliotek szkolnych, natomiast podnoszeniem ich kwalifikacji na razie zajmuje się Centralny Ośrodek Metodyczny w Sofii oraz ośrodki w miastach okręgowych.

Przygotowanie zawodowe i ogólne bibliotekarzy bibliotek szkolnych wpływa na efektywność stosowanych metod i form pracy, które dają coraz lepsze wyniki. Odpowiednio do wieku czytelników-uczniów w pracy bibliotekarskiej stosuje się różne formy dla rozbudzenia i ugruntowania trwałego zainteresowania książką, dla spopularyzowania nabytków, dla rozszerzenia i pogłębienia wiadomości zdobytych w procesie nauczania. Oprócz tradycyjnych już rozmów indywidualnych i grupowych, zespołowego czytania, omawiania książek, konferencji czytelniczych, spotkań z pisarzami i wybitnymi ludźmi pracy, poranków i wieczorów literackich, wycieczek literackich i konkursów, coraz większe znaczenie w pracy z czytelnikami z klas starszych zajmują narady teoretyczne, dyskusje itp. W pracy bibliotek szkolnych zaczynają pojawiać się również urządzenia audiowizualne. Duże znaczenie przywiązuje się do wytworzenia w uczniach przyzwyczajień do samodzielnej pracy z książką i ciągłego obcowania z nią.

Doświadczenia bibliotek szkolnych wykorzystywane są w szerokim zakresie przez organizacje pionierskie, komsomolskie, nauczycielskie oraz inne bibliotki w mieście i na wsi. Fakt, że czytelnikami bibliotek są prawie wszyscy uczniowie i że większość wypożyczonej literatury udostępniano właśnie im, świadczy o sukcesach w pracy bibliotecznej.

Ostatnio biblioteki szkolne w Bułgarii starają się przystosować swą działalność do założeń reformy szkolnej. Reforma ta, która ma na celu przystosowanie nauczania nowego pokolenia do potrzeb dojrzałego społeczeństwa socjalistycznego i zapewnienia maksymalnie sprzyjających warunków dla wszechstronnego i harmonijnego rozwoju młodej jednostki, eksponuje rolę i znaczenie bibliotek szkolnych jako ważnego elementu wychowawczego i oświatowego. Jednocześnie reforma ta stawia bardzo ważne i odpowiedzialne wymagania, przewidując w niedalekiej przyszłości całkowitą reorganizację systemu szkolnego dla zapewnienia obowiązkowego średniego wykształcenia całej młodzieży bułgarskiej, przewidując stworzenie nowego typu średniej szkoły politechnicznej, przydając większe znaczenie dyscyplinom ideologicznym. Reforma ta wyznacza aktywny udział bibliotekarzom w organizowaniu i kierowaniu samodzielną pracą ucznia z książką, zarówno dla opanowania podstawowych wiadomości i zastosowania ich w praktyce, jak też dla umiejętności samodzielnej pracy twórczej.

Oto niektóre problemy związane z reformą szkolnictwa, nad którymi obecnie pracują nasze biblioteki szkolne:

- dokładne i szczegółowe zapoznanie się z dokumentami partyjnymi i rządowymi dotyczącymi oświaty i reformy nauczania;

- zapoznanie się z nowymi programami szkolnymi w celu dostosowania księgozbiorów do ich potrzeb;

- skonkretyzowanie możliwości współpracy z innymi bibliotekami w celu realizacji zadań reformy;

- opracowanie nowej organizacji i nowych form obsługi czytelników szkolnych, odpowiednio do ich wieku;
- rozpatrzenie możliwości wdrażania nowych form pracy z niektórymi uczniami posiadającymi wyraźnie określone zainteresowania;
- zapoznanie się z rezultatami dotychczasowej pracy bibliotek i poszukiwanie środków usprawnienia jej w przyszłości.

Bezpośrednia troska, jaką Bułgarska Partia Komunistyczna otacza wprowadzenie reformy szkolnictwa, wszechstronna opieka, którą roztacza nad młodym pokoleniem, zobowiązuje biblioteki szkolne do zabiegów wokół nowych osiągnięć szkolnictwa i oświaty w Ludowej Republice Bułgarii.

Tłum. z bułg. *Halina Kalita*

MAŁGORZATA KOWALCZYK
JADWIGA MAZURSKA
II Liceum Ogólnokształcące im. S. Batorego
Warszawa

LEKCJA JĘZYKA POLSKIEGO W BIBLIOTECIE SZKOLNEJ

Utarło się powszechnie mniemanie, że biblioteka szkolna to miejsce, w którym można szybko i sprawnie zaopatrzyć się w potrzebną lekturę. A przecież, choć niewątpliwie dostarczanie uczniom i nauczycielom potrzebnej literatury jest głównym zadaniem biblioteki, jednak rola jej w szkole na tym się nie kończy.

Pełne wykorzystanie biblioteki i pomocy bibliotekarza może przekształcić punkt wypożyczeń w pracownię humanistyczną.

Artykuł niniejszy jest przykładem takiego właśnie rozwiązania.

Lekcja, którą proponujemy, została przeprowadzona w klasie II, humanistycznej, a przygotowana wspólnie przez nauczyciela polonistę i bibliotekarza szkolnego.

Program nauczania stwierdza, że zadaniem języka polskiego jako przedmiotu jest również: »przygotowanie do umiejętnego korzystania z powszechnie dostępnych środków przekazu wiedzy i kultury oraz z różnych źródeł informacji«¹.

W związku z tym powstała myśl, aby lekcję podsumowującą dorobek literacki Adama Mickiewicza i jego znaczenie dla kultury polskiej poprzedzić samodzielnym opracowaniem pewnych zagadnień przez uczniów.

W tym celu zespół klasowy został podzielony na 8 grup, z których każda otrzymała jeden z poniższych tematów do opracowania:

1. Stosunek Mickiewicza do wzorów literackich.
2. Krajobraz ojczysty i jego rola w utworach Mickiewicza.
3. Postacie kobiece w twórczości Mickiewicza.
4. Typy bohaterów romantycznych w dziełach Mickiewicza.
5. Barwa, ruch i dźwięk w Mickiewiczowskich opisach.
6. Związek twórczości Mickiewicza z życiem osobistym poety i sytuacją narodową.

¹ Program nauczania. Liceum Ogólnokształcące. Język polski kl. I-IV. Warszawa 1971 s. 3.

7. Rola pieśni i obyczaju ludowego w poezji Mickiewicza.
8. Prace estetyczno-krytyczne i działalność publicystyczna Mickiewicza.
9. Pisarze i artyści w hołdzie Mickiewiczowi.

Sformułowanie tematów zmierzało do tego, by uczeń, podsumowując swą wiedzę o twórczości Mickiewicza, mógł jednocześnie wykazać się samodzielnością myślenia, oryginalnością ujęcia tematu, by miał okazję do poszukiwań badawczych.

Dobre opracowanie tematu wymagało zarówno wnikliwej analizy, jak i umiejętności syntetyzowania zgromadzonej wiedzy. Była to doskonała okazja do ćwiczeń w zakresie pogłębiania analizy tekstu literackiego, logicznego rozumowania, formułowania wniosków i ich uzasadniania, tworzenia uogólnień.

Przed przystąpieniem do pisania referatów każda grupa obowiązana była przedłożyć szczegółowy plan pracy. Polonista dokonał kontroli jego zawartości treściowej i układu kompozycyjnego. Po przedyskutowaniu i zatwierdzeniu dyspozycji przez nauczyciela praca została przeniesiona do biblioteki szkolnej.

Proponowane przez polonistę tematy znane były bibliotekarzowi wcześniej. Dzięki temu zdołał on zgromadzić odpowiednią bibliografię.

Dobrze prowadzona kartoteka zagadnieniowa i katalogi rzeczowe umożliwiły dotarcie nie tylko do wydawnictw książkowych, lecz również do artykułów zawartych w czasopismach.

Po zgromadzeniu odpowiednich materiałów, w bibliotece odbyła się dwugodzinna lekcja, której temat brzmiał: *Przygotowanie bibliografii do referatów podsumowujących pracę nad twórczością Adama Mickiewicza*.

Na opisaną lekcję byli obecni nauczyciele poloniści oraz bibliotekarze szkół średnich; odbyła się ona w ramach prac humanistycznego zespołu samokształceniowego. W dyskusji, która miała miejsce bezpośrednio po lekcji, stwierdzono jej dużą przydatność w procesie dydaktycznym, gdyż uczeń zdobył umiejętność poszukiwania i gromadzenia materiałów do referatów z każdej dziedziny wiedzy, nie tylko z historii literatury.

Biorąc pod uwagę fakt, że nowy system matur przewiduje pisemne opracowanie określonego zagadnienia jako formę egzaminu przedmiotowego, lekcje tego typu wydają się wręcz nieodzowne.

Poloniści zgodnie podkreślili, że mimo dużej ilości materiału programowego w stosunku do godzin przeznaczonych na jego realizację, pożądane jest objęcie tego typu lekcjami — całej młodzieży licealnej i stopniowe, ale systematyczne wyrabianie nawyku załączania bibliografii do większych opracowań pisemnych.

Bibliotekarze również uznali tego typu lekcje za potrzebne, gdyż wiążą one ucznia z biblioteką, pokazują bogactwo księgozbioru, a przez to poszerzają krąg czytelników.

Zwłaszcza licea ogólnokształcące, które przygotowują przyszłych studentów uczelni wyższych, winny nauczyć swych wychowanków samodzielnej pracy naukowo-badawczej, a to niemożliwe jest dziś bez swobodnego poruszania się w księgozbiorach bibliotecznych. Efektywność lekcji zależy zawsze od jej przygotowania. W tym przypadku większość pracy przygotowawczej spada na bibliotekarza.

Dzięki temu, że kartoteka zagadnieniowa (osobowa) pod hasłem: Mickiewicz Adam — uwzględniała również, oprócz wydawnictw książkowych, artykuły z czasopism, niekiedy nawet bardzo starych (rok 1949) udało się skompletować stosunkowo obszerną bibliografię, a tym samym rozbudzić zainteresowania uczniów.

Konspekty

Cele i założenia	Tok lekcji	Metody i pomoce naukowe
Przypomnienie i pogłębienie wiadomości na temat katalogów i kartek bibliotecznych. Wdrażanie do umiejętności korzystania z katalogów przy wyszukiwaniu bibliografii określonego tematu. Technika gromadzenia bibliografii tematu. Umiejętność sporządzania skróconego zapisu bibliograficznego. Uzmysłowienie uczniom doniosłości bibliografii we współczesnej nauce.	I Wprowadzenie nauczyciela polonisty informujące o celu lekcji. Przypomnienie przez bibliotekarza rodzajów katalogów. Cwiczenia w umiejętności gromadzenia bibliografii przy pomocy katalogu. Nauka prawidłowego zapisu bibliograficznego (skróconego). Przykłady: 1. Książka napisana przez jednego autora. 2. Książka napisana przez dwóch autorów. 3. Artykuł w dziele zbiorowym — wydawnictwie zwartym (książce). 4. Artykuł w wydawnictwie ciągłym (czasopiśmie). Rozdanie uczniom czystych kartek do sporządzania opisów bibliograficznych. (Każdy opis wykonany został na oddzielnej karcie). Segregowanie kart według układu alfabetycznego. Odczytywanie głośne zapisów i korygowanie.	Upogładowienie równoczesne (wyszukiwanie pozycji w katalogach i odczytywanie głośne kart). Wykład bibliotekarza ilustrowany zapisem na tablicy. Ćwiczenia w grupach pod kierunkiem bibliotekarza
Sprawdzenie opanowania umiejętności skróconego zapisu oraz sporządzanie spisu bibliograficznego na określony temat. Sporządzanie bibliografii do przygotowywanych referatów. Utrwalenie wiadomości zdobytych na lekcji poprzedniej przez samodzielne opracowanie materiałów przygotowanych przez bibliotekarza.	II Rozdanie książek i czasopism zespołom uczniowskim. Samodzielna praca uczniów: a) wyszukiwanie potrzebnych pozycji, b) sporządzanie alfabetycznego spisu bibliografii opracowanego zagadnienia, c) sporządzanie notatki bibliograficznej na kartach. Głośne odczytywanie sporządzonych spisów. Korygowanie i uzupełnianie ich. Segregowanie kart według alfabetu. Polecenie do wykonania w domu: Wyszukaj kilka pozycji (min. 2) do opracowywanego tematu w dowolnej bibliotece pozaszkolnej i sporządź prawidłowy ich zapis bibliograficzny.	Ćwiczenia sprawdzające stopień opanowania umiejętności zapisu bibliograficznego.

NOWE BUDYNKI BIBLIOTEK PUBLICZNYCH W DANII

W Paryżu na Polach Elizejskich w „Maison du Dänemark” w dniach 6-31 maja 1974 r. prezentowano bardzo interesującą wystawę najnowszych budynków bibliotek publicznych w Danii. Aby w pełni ocenić prezentowane na wystawie budynki, trzeba sprawę przedstawić na ogólnym tle bibliotekarstwa duńskiego.

Podzielona na 14 departamentów Dania liczy tyleż bibliotek centralnych. Ich budżet w 1974/75 r. sięga 140 000 000 koron. Łączna liczba bibliotek wraz z filiami wynosi w Danii 1305. Prócz tego działa 45 bibliobusów. Biblioteki publiczne i szkolne liczyły na dzień 1 IV 1973 roku 28 000 000 książek, co daje 5,5 wol. na jednego mieszkańca. Biblioteki publiczne zatrudniają 4000 pracowników, w tym 1400 bibliotekarzy dyplomowanych, zatem 3500 mieszkańców przypada na jednego bibliotekarza. (W Polsce, w bibliotekach publicznych — 2650. *Przyp. Red.*).

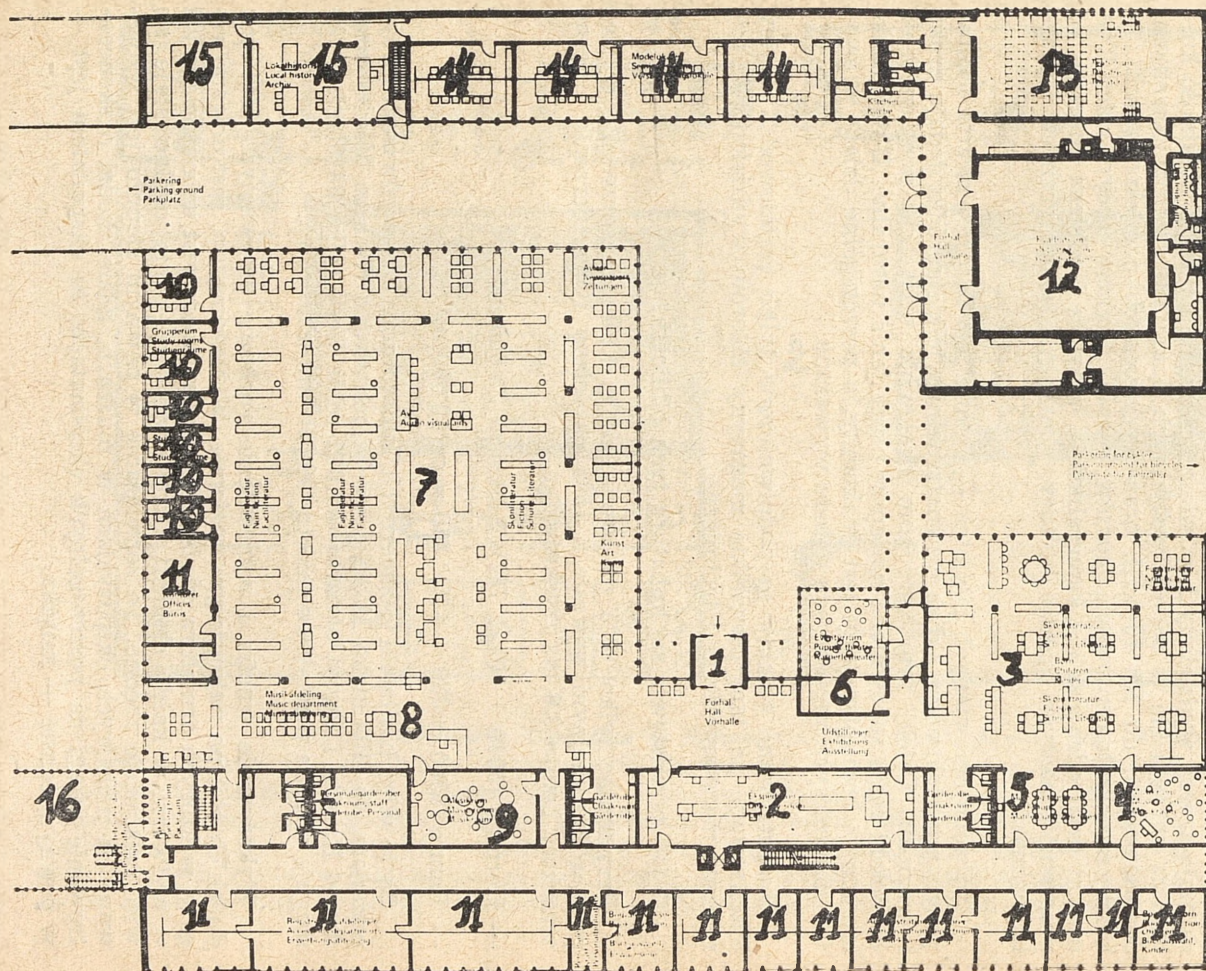
Wydatki związane z funkcjonowaniem wszystkich bibliotek publicznych i szkolnych wyniosą w 1974/75 r. — 510 000 000 koron. Daje to 102 korony na jednego mieszkańca. W tym wielkim budżecie występują cztery zasadnicze pozycje: pobory 47%, zbiory 30%, lokale 12%, różne 11%.

Działając od 50 lat na podstawie ustawy bibliotecznej, Dania mogła poważnie rozwinąć i udoskonalić sieć swoich bibliotek. Kraj ten nie posiada natomiast ustawy o prowadzeniu innych ośrodków kulturalnych. Wychodzono tu z założenia, że lepiej będzie rozwijać instytucje kulturalne już istniejące i koordynować ich działalność, aniżeli tworzyć formy nie mające tradycji społecznej. W tej sytuacji biblioteki publiczne przejęły w dużym stopniu rolę domów kultury. Działalność bibliotek publicznych nie ogranicza się więc do dostarczania wszelkich informacji na miejscu, względnie przy pomocy wypożyczalni, lecz obejmuje także funkcje następujące: wystawy sztuki, wystawy okolicznościowe, demonstrowanie filmów, koncerty, dyskusje, przedstawienia teatralne, spotkania z pisarzami i artystami etc. Oczywiście tak złożona działalność wymaga odpowiedniego programu, przy czym biblioteki muszą posiadać właściwe powierzchnie potrzebne do prowadzenia tak różnorodnych akcji.

W nowych bibliotekach centralnych (omówimy tu bliżej dwie — w Herning i w Rønne) obserwujemy trzy zasadnicze grupy pomieszczeń: udostępniane z wolnym dostępem do zbiorów, pracownie, pomieszczenia do prowadzenia działalności kulturalnej. Różnorodny ten program z zasady lokalizowany jest na jednej rozległej kondygnacji przyziemia.

Herning, 1970, 58 000 mieszkańców, przyziemie 3500 m², podpiwniczenie 1540 m², 237 000 tomów, załoga 59 osób.

Rønne (wyspa Bornholm), 1972, 15 000 mieszkańców, przyziemie 2300 m², podpiwniczenie 1000 m², 91 000 tomów, załoga 25 osób.

- 1 — wejście główne,
- 2 — stacja obsługi czytelnika, 3 — biblioteka dziecięca, 4 — dział muzyczny dla dzieci,
- 5 — sala rysunkowa, 6 — sala bajek, 7 — biblioteka dla dorosłych,
- 8 — dział muzyczny dla dorosłych, 9 — sala muzyczna, 10 — wydzielone stanowiska czytelników, 11 — administracja, 12 — sala koncertowo - wystawowa, 13 — sala teatralno-konferencyjna, 14 — gabinety do prac zespołowych i grup samokształceniowych, 15 — archiwum lokalne, 16 — rampa wjazdowa dla bibliobusu.

Rys. 1. Biblioteka Centralna w Herning, rzut przyziemia. Arch. arch. Flemming Lassen, Per Lassen.

Tak rozległe rzuty poziome w omawianych obiektach są charakterystyczne dla nowych duńskich bibliotek publicznych. W dużym stopniu wpływa na to dosyć łagodny klimat morski. Przy wielkich spadkach temperatury w zimie i silnym nasłonecznieniu latem, takie rozwiązania byłyby mniej wskazane.

Działy udostępniania zbiorów tworzą jednoprzestrzenne wielkie wnętrza, w których przy pomocy wyposażenia ruchomego uzyskuje się wypożyczalnie, kameralne aneksy czytelnicze, zgrupowania specjalistyczne etc.

Znacznie rozbudowane w tych bibliotekach pracownie i administracja zajmują szereg wydzielonych pomieszczeń zamkniętych. Działalność kulturalna rozwija się w salach specjalnych o kształtach zróżnicowanych, dostosowanych do ich funkcji, oraz wydzielonych pomieszczeniach dla kółek samokształceniowych, kursów, nauki języków obcych etc. Ten ostatni dział odznacza się kameralnością, prostotą i odbiega znacznie od programów naszych domów kultury, generalnie pompatycznych i przedładowanych.

Z dwóch omawianych bibliotek — Rønne jest bardziej zwarta i kompozycyjnie ciekawsza, a dwa wewnętrzne niewielkie ogródki dodają uroku i wdzięku. Dzięki tym ogródkom dosłownie wszystkie pomieszczenia biblioteki mają zapewnione najlepsze oświetlenie naturalne. Układ funkcjonalny i komunikacyjny jest znakomity, a poszczególne działy w swoich zasadniczych proporcjach dobrze wyważone.

Rozpatrywane obiekty są podpiwniczone tylko częściowo. Z reguły lokalizowane są tam niewielkie magazyny zbiorów wydzielonych, pomieszczenia gospodarcze i techniczne.

A jak przedstawia się kubatura tych bibliotek?

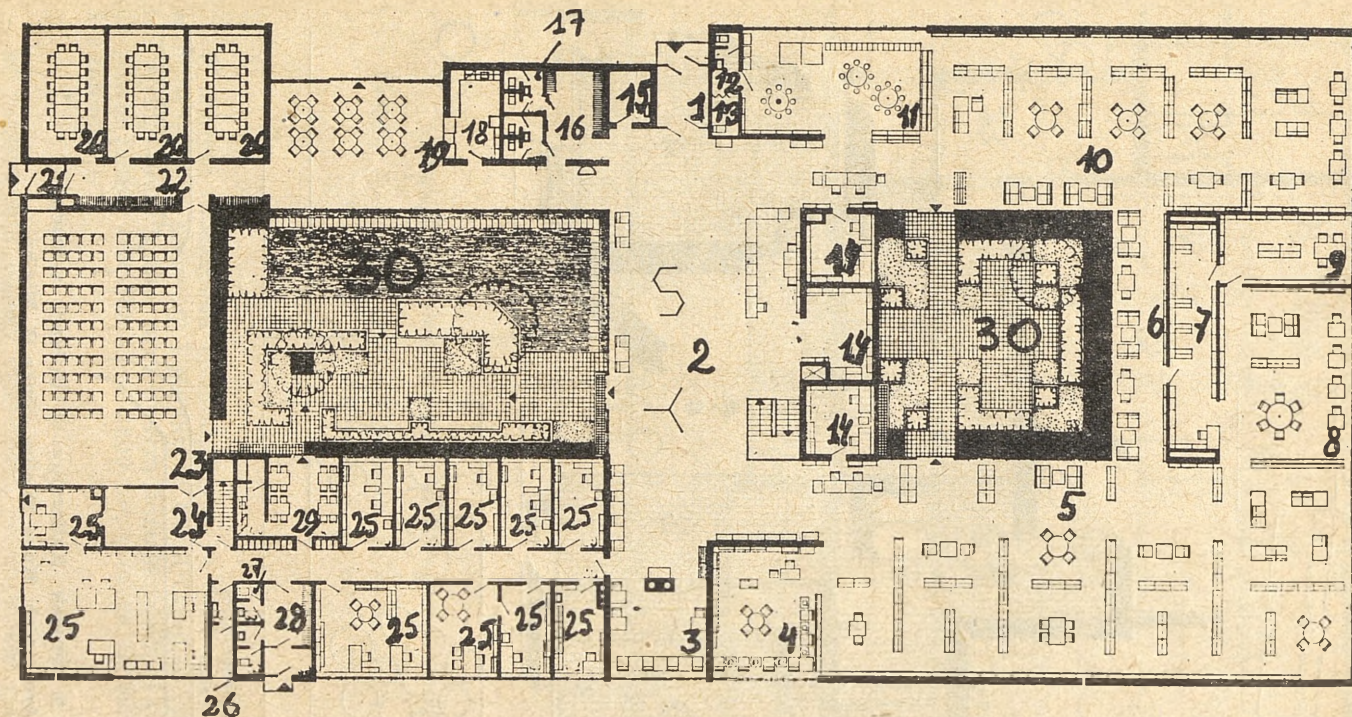
Przyjmując tylko 10% na komunikację, która bezsprzecznie występuje w minimalnym zakresie, i 15% na ściany i przepierzenia i licząc wysokość brutto 3,6 m, uzyskujemy:

— Herning $(5040 + 504 + 752) \cdot 3,60 = \text{ca } 23\,000 \text{ m}^3$

— Rønne $(3300 + 330 + 445) \cdot 3,60 = \text{ca } 15\,000 \text{ m}^3$.

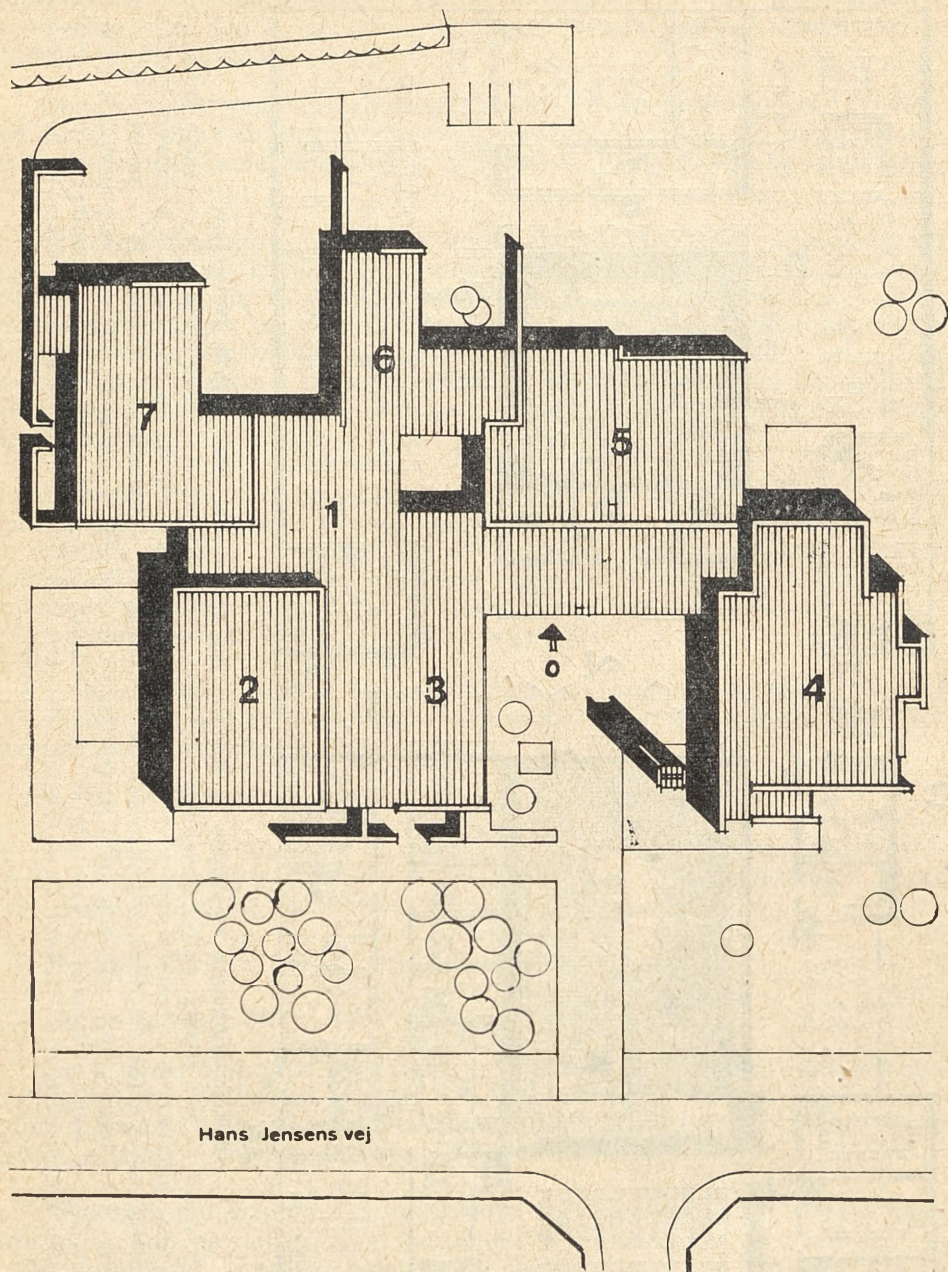
Są to więc biblioteki o znacznych kubaturach. Dla porównania przypomina, że Biblioteka Miejska we Włocławku z Klubem Międzynarodowej Książki i Prasy, otwarta w 1972 roku, liczy tylko 8410 m^3 , a obsługuje wielkie powiatowe miasto (80 000 mieszkańców).

Wykończenie wnętrz i wyposażenie ruchome omawianych bibliotek duńskich stoi na najwyższym poziomie. W Herning np. zastosowano regały, w których armatura oświetlenia jarzeniowego jest wmontowana już w wytwórni w każdy element. Dodatkowe oświetlenie ogólne staje się więc całkowicie zbędne. To rozwiązanie w pewnym stopniu jest wzorowane na niektórych ekspozycjach w muzeach, gdzie chodzi o skoncentrowanie uwagi na poszczególnych eksponatach; tu eksponatem jest — w pewnym sensie — książka.

Rys. 2. Biblioteka Centralna w Rønne, rzut przyziemia. Arch. Erik Wetterslev.

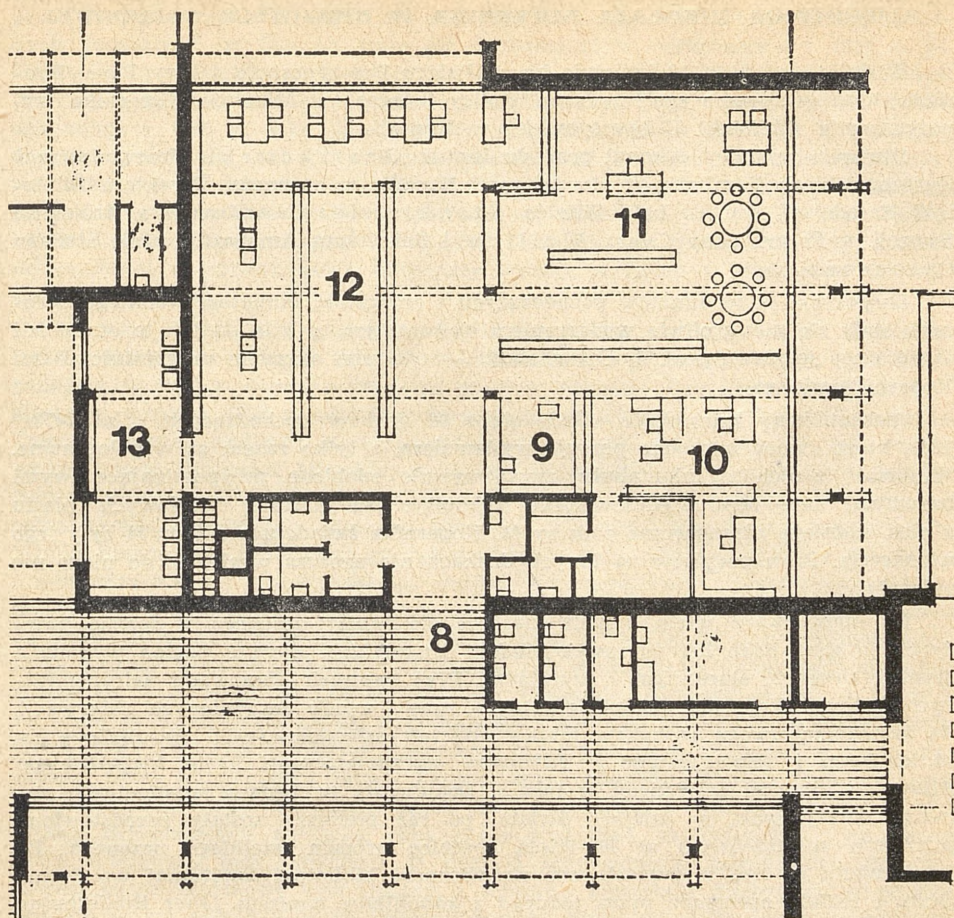
1 — wejście główne, 2 — hall (stacja obsługi czytelnika, wystawki, komunikacja), 3 — prasa bieżąca, 4 — sekcja muzyczna, 5 — wypożyczalnia dla dorosłych, 6 — czasopisma, 7 — magazyn podręczny, 8 — aneks do czytania, 9 — archiwum lokalne, 10 — biblioteka dziecięca, 11 — aneks dla dzieci najmłodszych, 12 — szatnia, 13 — toaleta, 14 — załoga, 15 — portier, 16 — szatnia dla publiczności, 17 — toalety, 18 — zaplecze baru kawowego, 19 — bar, 20 — gabinety do prac zespołowych i grup samokształceniowych, 21 — wejście boczne do sali zebrzań, 22 — szatnia, 23 — sala zebrzań, 24 — komunikacja, 25 — administracja, 26 — wejście gospodarcze, 27 — toalety, 28 — wejście dla personelu i szatnia, 29 — kantyna personelu, 30 — wewnętrzne ogródki.

Rys. 3. Ośrodek Kulturalny w Billund, sytuacja.

Arch. arch. Kuno Mielby, Ejnar B. Mielby.

- 1 — wystawy, 2 — teatr, 3 — kafeteria, 4 — kościół, 5 — biblioteka,
6 — ogródek dziecięcy, 7 — rekreacja.

Rys. 4. Biblioteka publiczna w Billund, rzut przyziemia.

8 — wejście, 9 — stacja obsługi czytelnika, 10 — załoga, 11 — dział dziecięcy, 12 — dział dla dorosłych, 13 — sekcja muzyczna.

W małym miasteczku Billund, liczącym 5082 mieszkańców, zrealizowano w 1973 r. pierwszy i jedyny w Danii ośrodek kulturalny. Ośrodek ten wybudowała gmina przy dużym udziale fundacji prywatnej. Globalna powierzchnia ośrodka liczy 3800 m², z czego ca 500 m² przeznaczono dla biblioteki.

— □ —

W zakończeniu należy stwierdzić, że najlepsze rozwiązania duńskie należą do czołówki europejskiej zarówno w sensie treści, jak i formy architektoniczno-plastycznej.

W dniach od 8 do 13 kwietnia br. w Pałacu Rzeczypospolitej przy Placu Kraśńskich prezentowano społeczeństwu stolicy księgozbiór Mikołaja Kopernika wy pożyczony z Biblioteki Uniwersyteckiej, w Uppsali.

Otwarcia wystawy dokonał prof. dr Janusz Groszkowski, Przewodniczący Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu, w obecności Dyrektora Biblioteki Narodowej, doc. dr hab. Witolda Stankiewicza, Ambasadora Królestwa Szwecji w Polsce, pana Cleasa Wollina i Sekretarza Ambasady, pana Stellana Ottossona.

Ekspozycja 44 woluminów pochodzących z prywatnej biblioteki wielkiego uczonego stała się niewątpliwie wydarzeniem kulturalnym, a była — jak to stwierdził otwierający wystawę prof. J. Groszkowski — ostatnim akordem uroczystości Roku Kopernikowskiego.

Prezentowany księgozbiór składa się z 80 druków pochodzących z lat 1470—1538, które stanowią osobne pozycje wydawnicze, a tylko razem są współprawne. Większość z nich to inkunabuły często ręcznie zdobione, przypominające swymi barwnymi inicjałami średniowieczne rękopisy. Na kartach tytułowych pięciu z nich widnieją własnoręczne podpisy M. Kopernika świadczące o tym, iż były jego własnością. Brak podpisów na innych drukach nie oznacza wcale, że do niego nie należały.

Na marginesach wielu z nich znajdują się zapisy uczonego w formie pojedynczych słów, zdań lub poprawek błędów drukarskich. Zawsze jednak wykonane pismem równym, starannym i czytelnym. Przy zapisach obserwacji astronomicznych podawał Kopernik dokładnie miejsce, czas i wynik poczynionych obserwacji. Na szczególną uwagę zasługują tablice obliczeń astronomicznych sporządzone na 16 kartkach i współprawne z *Tablicami astronomicznymi króla hiszpańskiego Alfonsa*, wydanymi w Wenecji w 1492 r. Dokumenty te, będące świadectwem narodzin nowej epoki w dziejach świata, po raz pierwszy zostały przedstawione polskiemu społeczeństwu w 500-letnią rocznicę urodzin wielkiego uczonego. Po jego śmierci w 1543 r. przeszły one na własność biblioteki kapitulnej we Fromborku i zostały opatrzone przez jednego z kanoników napisem *Liber Bibliothecae Varmiensis*.

W czerwcu 1526 r. wojska szwedzkie pod dowództwem króla Gustawa II Adolfa wyładowały na terytorium biskupstwa warmińskiego we wsi Pasłęka, a następnie zajęły Braniewo i Frombork.

Bogata biblioteka kolegium jezuickiego, powstałego w 1564 r. z inicjatywy kardynała Stanisława Hozjusza, padła pierwszą ofiarą najeźdźców, a tuż za nią ten sam los spotkał bibliotekę kapituły we Fromborku wraz z włączonym do niej księgozbiorem Mikołaja Kopernika. Na osobisty rozkaz króla i pod bezpośrednim jego nadzorem spakowano zbiory do skrzyń i wysłano do Sztokholmu. W roku następnym oba te zbiory jako dar królewski przewieziono do nowo powstałej Biblioteki Uniwersytetu w Uppsali. Ten najstarszy uniwersytet nie tylko w Szwecji, ale w całej Skandynawii, założony w 1477 r., nie posiadał własnej biblioteki aż do 1620 r. Aby temu brakowi zaradzić, Gustaw II Adolf polecił zwieźć do Uppsali biblioteki sekularyzowanych klasztorów, a następnie podarował swoją własną bogatą bibliotekę.

Taki był początek dzisiejszej znanej „Caroliny Rediviv”, bo tak obecnie nazywa się Biblioteka Uniwersytecka w Uppsali. U schyłku XIX w. pogłębione prace nad życiem i dziełem Mikołaja Kopernika doprowadziły po raz pierwszy do wydzielienia i opisanie księgozbiórów z Braniewa i Fromborka, w tym dzieł, które stanowiły niegdyś jego własność. Badania te prowadził wybitny znawca Kopernika,

prof. Ludwik Antoni Birkenmajer. Owocem jego wieloletniej pracy, żmudnych poszukiwań w Szwecji stało się fundamentalne opracowanie z 1900 r. pt. *Mikołaj Kopernik*, cz. 1. W kilka lat później, materiały zachowane w Szwecji przebadala komisja powołana przez Polską Akademię Umiejętności. Wyniki badań ogłoszono w 1914 r. jako sprawozdania z poszukiwań w Szwecji. W rozdziale drugim wymieniona jest „Bibliotheca Copernicana”. Zawiera ona opisy egzemplarzy uznanych za książki z biblioteki Kopernika z jego odrębnymi notatkami. Egzemplarze te w *Sprawozdaniu* opatrzone są numerami, od 142 do 186. Według ustaleń podanych przez prof. L. A. Birkenmajera, na podstawie listy książek umieszczonej w sprawozdaniu eksponaty zostały wybrane i przekazane na wystawę do Torunia.

W roku ubiegłym z prośbą o wypożyczenie ich zwróciło się do Biblioteki Uniwersyteckiej w Uppsali Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Okazją była przypadająca w 1973 r. rocznica 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika. Otwarcie wystawy w grudniu 1973 r. zostało połączone z oddaniem do użytku społeczeństwa Torunia nowego budynku Książnicy Miejskiej im. M. Kopernika. W sali wystawowej nowej Biblioteki Miejskiej wystawa gościła do końca lutego br., ściągając tłumy zwiedzających nie tylko miejscowych, lecz również przybyłych z terenu całego kraju. Obecny na otwarciu dyrektor Biblioteki Narodowej doc. dr hab. Witold Stankiewicz postanowił podjąć starania o sprowadzenie wystawy do stolicy i udostępnienie jej warszawskiemu środowisku naukowego i kulturalnemu. Pośrednikiem w sprawach związanych z wypożyczeniem i sprowadzeniem eksponatów do Polski była Ambasada Polska w Sztokholmie w osobie jej radcy kulturalnego, pana Adama Dębińskiego. Ambasada też wypożyczyła księgozbiór ubezpieczając go w Szwecji zgodnie z żądaniem Biblioteki Uniwersyteckiej w Uppsali na sumę 20 000 dolarów. Dzięki przychylności dyrektora „Caroliny Redivivy”, pana Gerta Hornwalla i dobrym stosunkom łączącym nasze biblioteki, a także wyrażonej przez Ministerstwa Spraw Zagranicznych Szwecji i Polski zgody na przeniesienie wystawy do Warszawy, doszło do jej otwarcia w dniu 8 kwietnia 1974 r. Tłumy zwiedzających wystawę, echa prasy stołecznej, zainteresowanie ze strony radia i telewizji były dowodem, iż decyzja sprowadzenia księgozbioru Mikołaja Kopernika do Warszawy była słuszną, a wystawa potrzebna. Społeczeństwo polskie bowiem po raz pierwszy mogło obejrzeć książki, które kształciły umysł i osobowość naszego wielkiego rodaka.

Doceniając znaczenie informacji, jakich trzeba udzielić zwiedzającym, dyrekcja Biblioteki Narodowej poprosiła doc. dr hab. Jerzego Dobrzyckiego, pracownika Zakładu Historii PAN znajdującego znakomicie epokę i księgozbiór Kopernika, o oprowadzenie w dniu otwarcia wystawy przybyłych gości. W czasie trwania wystawy od 8 do 13 kwietnia br. oprowadzali zwiedzających, a zwłaszcza wycieczki, oraz udzielali informacji o księgozbiorze i jego historii pracownicy działu Zbiorów Specjalnych BN przeskoleni przez panią mgr Janinę Huppenthalową, kustosa Książnicy Miejskiej im. M. Kopernika w Toruniu.

Ze względu na przygotowywaną następną wystawę pt. *Książka polska wczoraj i dziś*, związaną z uroczystościami 500-lecia narodzin sztuki drukarskiej w Polsce, a prezentowaną w tych samych salach Pałacu Rzeczypospolitej, ekspozycja księgozbioru M. Kopernika, mimo dużej frekwencji zwiedzających, została zamknięta dnia 13 kwietnia.

W dniu 28 kwietnia 1974 r. eksponaty zostały, z zachowaniem wszelkich środków ostrożności, odwiezione do Uppsali i protokółarnie zwrócone dyrektorowi „Caroliny Redivivy”, panu Gertowi Hornwallowi.

Rafał Kozłowski

Gromadzimy w bibliotekach różne starocie. Grzebią w nich mniej i bardziej dziwni ludzie, a w wyniku ich pracy powstają przyczynki i monografie, których za parę lat poszukiwać będą nowe zastępy szperaczy. Czasem jednak na podstawie bibliotecznych dokumentów powstają dzieła ważne: książki, artykuły, widowiska i filmy sięgające głęboko do społecznej świadomości. Niektóre z nich zmieniają widzenie wielu spraw, inne są tylko bestsellercami. Raduje się bibliotekarskie serce, gdy ktoś potrafi zobaczyć w naszych kolekcjach nie tylko temat do kolejnej pracy magisterskiej, ale znajduje tu materię pouczającą, wzruszającą, czy choćby tylko bawiącą, którą można przywrócić życiu. Takim człowiekiem, który potrafi czytać stare szpagaty, jest Roman Kaleta, a jego książka wydana w 1974 r. pt. „Sensacje z dawnych lat” przynosi nie tylko cicer cum caue ciekawostek obyczajowych i bibliofilskich rarytasów, ale w żywy sposób przekazuje istotne ustalenia faktograficzne i bogaty materiał do rozważania o tym, co przelotne, a co trwałe w kulturze Polaków. Książkę „się czyta” — i poszła jak przystowiowe świeże bułeczki à 98 zł jedna! Szkoda jedynie, że autor nie docenił swoich osiągnięć badawczych — między innymi ustalił wiele autorstw i rozwiązał wiele pseudonimów — cóż, kiedy odszukanie bez indeksu nawet już czytanych fragmentów jest w kaletowym silva rerum sprawą bardzo kłopotliwą.

W bibliotekarskiej praktyce często przypadkowo trafiamy w katalogowanej książce, czy w bibliograficznym czasopiśmie, na coś, co nas zastanawia lub cieszy. Czasem odczytujemy fragment przyjaciotom lub robimy notatkę, ale najczęściej przechodzimy nad tym do porządku dziennego i rzecz idzie szybko w zapomnienie. Dziś, zamiast recenzji chcielibyśmy panu profesorowi Romanowi Kalecie w podziękę za ciekawą lekturę dedykować kilka „sensacji” z naszych zbiorów:

Firozyński nie był sam! ...W historii różne książki uznawano za szkodliwe. Na przykład Jan Sliwka w „Spisie książek poleconych i zakazanych przez Wysocką CK Radę Szkolną Krajową” (Cieszyn 1899) przestrzegał m.in. przed „Pamiętnikami kwestarza” Chodźki i „Myszami króla Popiela” Przyborowskiego, bo ta ostatnia ubliżała godności królewskiej.

Powszechne było przekonanie, że czytanie o zbrodniach może do nich doprowadzić; w artykule doktora Leszka Dziamy „Walka ze złą książką” (Czasopismo Pedagogiczne 1914) podana jest wiadomość, że skrupulatni Niemcy wyliczyli, jakoby najniebezpieczniejszym człowiekiem był Karol May, który zamordował na kartach swych książek 2293 ludzi. Stanisław Dropiowski, który w 1913 r. referował badania czytelnictwa uczniów gimnazjalnych, pisał: »... biorą najchętniej do ręki powieści Sienkiewicza, Prusa („Faraon”), Rodziewiczówny i niestety ... Żeromskiego«. Czy współczuć, czy też zazdrościć naszym poprzednikom sprzed lat?

Andersen a sprawa Polska. Samopoczucie literatów polskich było kiedyś lepsze. W „Dzienniku Literackim” ukazującym się we Lwowie (rok 1856, s. 413-414) czytamy w artykule pt. „Hans Christian Andersen” o autobiografii autora: »... nie wiemy, jakie ona wrażenie czyni na cudzoziemskich czytelnikach, ale przekonani jesteśmy, że podobnie jak na nas, najniekorzystniejsze czynić musi na każdym z naszych rodaków wrażenie, nasuwając mimowolnie porównanie między autorem i naszymi pisarzami. Jakże on niżej nieskończenie stoi od każdego z najgorszych nawet u nas!... Któryż to pomiędzy nami (z chlubą to rzecz możemy) nie miał w swym życiu chwili przynajmniej serdecznego natchnienia? Któryż nie uniósł się miłością prawdy lub błędu, dobrego lub złego, ale miłością zawsze czci

godną, bo szczerą, dla której gotów był przynajmniej chwilowo zapomnieć o sobie, przyszłym powodzeniu i sławie? ... Tego ducha żywego, któremu literatura nasza zawdzięcza niezwykłą siłę i prawdę, nie masz u Andersena najmniejszego śladu ...» Ten stosunkowo wczesny objaw recepcji Andersena został przeoczony przez Zdzisławę Brzozowską w pracy „Andersen w Polsce” 1970. A swoją drogą ciekawe byłoby rozszyfrowanie kryptonimu pod artykułem — R.Z. Z tekstu można wnioskować, że był to poeta, a więc czyżby Roman Zmorski?

Wrocławskie rewelacje doktora Trypplina. Doktor Teodor Trypplin, lekarz, podróżnik, pisarz i łgarz znamienity, który swoich krytyków obdarzał epitetem »męczyliterka« — w książce „Lunatycy” (Wilno 1857) opisuje pobyt bohatera (swój własny?) we Wrocławiu. Oto ów bohater napisał wówczas wiersz „Do wynalazcy druku”, w którym czytamy:

»Oddaj cześć Gutenbergowi,
on wynalazł druk,
uwielbienie Francuzowi —
ojcu lepszych sztuk!«

Autor wyjaśnia w przypisie, że »Jan Gutenberg, syn snycerza, urodzony w roku 1400 w Hagenau pod Strassburgiem w Alzacji (a nie w Moguncji, jak twierdzą zazdroszczący ościennym narodom sławy Niemcy)«. Wiersz ten był jakoby wydrukowany jako ulotka we Wrocławiu: »... pierwsze egzemplarze ofiarowałem właścicielowi księgarni i drukarni, zasłużonemu w literaturze polskiej, Wilhelmowi Bogumiłowi Korn. Stary Korn umiał po polsku, nie zapomniał on jeszcze, że dziadek jego nazywał się po prostu Zboże i był pacholkiem od pisma u biskupa Karnkowskiego, bardzo zacnego Pana polskiego«. Zawsze chętnie czytamy miłe naszym uszom nieprawdy.

WSPÓŁAUTORZY

PRZEGŁĄD piśmiennictwa

SPRAWY BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA W PRASIE

M. Wańkowicz o bibliotekach publicznych. Wspomnienia bibliotekarzy. Biblioteki związkowe przed i po przeglądzie. Czy biblioteki gminne stać na samodzielność? Rzeszowski Rok Bibliotek. Spór o bibliotekę S. Kazanowicza.

Tygodnik *Perspektywy* w numerze 35 opublikował artykuł Melchiora Wańkowicza „Biblioteki publiczne”, który stanowi fragment przygotowywanego do druku drugiego tomu *Karafki La Fontaine’a*. Artykuł ukazał się tuż przed śmiercią znakomitego pisarza. Znajdujemy tu refleksje na temat bibliotek działających w dalekiej przeszłości oraz współczesnego bibliotekarstwa. M. Wańkowicz przedstawia sytuację największych księżnic w świetle ciągle zwiększającej się produkcji wydawniczej. W ciągu roku ukazuje się 300 000 książek w języku

angielskim, bardzo rozległa jest produkcja wydawnictw w języku rosyjskim. Nic też dziwnego, że największe biblioteki — takie jak Library of Congress i Biblioteka im. Lenina — stoją przed poważnym zagadnieniem szybkiego powiększania się ich zbiorów. W. Wańkowicz uważa, że w tej sytuacji jedynym ratunkiem jest powołanie specjalnych bibliotek dla pewnych dziedzin wiedzy, kategorii czytelników oraz zaniechanie tworzenia uniwersalnych bibliotek-gigantów. Można także liczyć na pewną pomoc ze strony techniki, dzięki której uzy-

skujemy nowe, zmniejszone postacie książki (mikrofilm, mikrofiszka itd.). W dalszej części artykułu przedstawiona została trudna sytuacja lokalowa Biblioteki Narodowej w Warszawie oraz uwagi na temat powojennego rozwoju bibliotek w naszym kraju. Na koniec M. Wańkowicz pisze o obsłudze czytelnika i przypadkach niekompetentnej służby bibliotekarskiej. Czasem bowiem w bibliotekach nierozgarnięty czytelnik spotyka się z niedoświadczonym bibliotekarzem — stwierdza autor artykułu.

Interesujące opinie o różnych kategoriach czytelników zawierają z kolei wspomnienia bibliotekarzy.

Fragmenty wspomnień bibliotekarzy publikuje w numerze 7-8 miesięcznik *Kultura i Życie*. Są to prace nadesłane na konkurs wspomnień bibliotekarzy, ogłoszony przez CRZZ. Prezentację nagrodzonych prac otwiera komunikat Sądu Konkursowego, w którym ogłoszono nazwiska laureatów. Pierwszą nagrodę otrzymała Maria Tombik z Cieszyna; dwie drugie nagrody przyznano Izabeli Nagórskiej z Łodzi i Aleksandrowi Tyczyńskiemu z Krakowa; trzy trzecie nagrody otrzymali: Maria Zięba z Tarnowa, Janina Chudzińska z Poznania i Józef Przybylski z Ostrowa Wlkp. Ponadto przyznano dziewięć wyróżnień oraz nagrody dodatkowe.

Przedstawione fragmenty wspomnień dotyczą przede wszystkim pracy w bibliotekach związkowych. Autorki wspomnień dzielą się swymi sukcesami w zjednywaniu nowych czytelników wśród pracowników zakładów produkcyjnych.

Bibliotekom związkowym poświęca Ewa Maziarska artykuł pt. „Porządki w bibliotekach” (*Głos Pracy*) nr 135), w którym m. in. omówiono założenia i niektóre wyniki przepro-

wadzonego przeglądu bibliotek związkowych. Działalność wielu bibliotek związkowych utrudniona jest najróżniejszymi przeszkodami finansowymi, lokalowymi i kadrowymi. Sporo placówek właściwie nie zasługuje na miano bibliotek; są takie, które tylko wegetują, gdyż nie są w stanie prowadzić praktycznie żadnej działalności upowszechnieniowej — pisze E. Maziarska. Autorka artykułu na podstawie przeglądu bibliotek woj. katowickiego informuje o aktualnym stanie placówek związkowych działających na najbardziej uprzemysłowionym terenie w kraju. Przed dwoma laty — według statystyk — w województwie katowickim było 695 bibliotek przyzakładowych i 990 punktów bibliotecznych, natomiast podczas kontroli okazało się, że tylko 328 tych placówek zasługuje na miano bibliotek. W wyniku przeglądu większość martwych bibliotek skreślono z ewidencji, inne zakwalifikowano do kategorii punktów bibliotecznych. Przegląd potwierdził kłopoty lokalowe bibliotek związkowych. Placówki te szczególnie łatwo padają ofiarą innych potrzeb zakładowych — stwierdza E. Maziarska. Pogarsza się również sytuacja kadrowa, bowiem stwierdzono, że tylko w 53 związkowych bibliotekach górniczych i hutniczych nie ubywa pracowników z przygotowaniem zawodowym — w pozostałych coraz częściej zatrudnia się osoby przypadkowe, które szybko przenoszą się do innej pracy. Brakuje środków na zakup nowości wydawniczych.

Na podstawie dokonanego przeglądu należy wysunąć postulat opracowania nowych zasad działania i organizacji bibliotek związkowych. Uchwała CRZZ z 14 listopada 1973 r. zapowiada wydanie nowej instrukcji, określającej zasady i kierunki dalszego rozwoju bibliotek związkowych.

Biblioteki związkowe działają przede wszystkim w dużych skupiskach

ludności, w otoczeniu zakładów pracy. Najrzadziej spotykamy te placówki na terenie wiejskim. Tu obowiązek udostępniania książek mają gminne biblioteki publiczne, ich filie i punkty biblioteczne.

Od wielu miesięcy wiejska sieć bibliotek publicznych jest przedmiotem szczególnego zainteresowania naszej publicystyki. W szeregu artykułów podejmuje się temat Gminnych Ośrodków Kultury i funkcjonowania w nich bibliotek gminnych. Problem samodzielności bibliotek gminnych względnie ich podporządkowania Gminnym Ośrodkom Kultury — to przedmiot częstych kontrowersji.

Aleksandra Naborowska w artykule „Kochać jak narzeczoną” (*Kultura i Ty* nr 7-8) wyraża pogląd, że »bibliotekarze grzeszą wadą zaborczej miłości«, przejawiającą się w niechęci do integracji bibliotek z placówkami kulturalno-oświatowymi. Autorka dziwi się, że tam, gdzie nieśmiało zaproponowano łączyć placówki na szczeblu gminy dla oszczędności środków i czasu, od razu zrobiono alarm. A. Naborowska uważa, że powinny mieć zapewnioną samodzielność biblioteki wojewódzkie i powiatowe ze względu na ich rolę w permanentnej edukacji, natomiast w przypadku bibliotek gminnych korzystniejsza jest ich integracja z placówkami kulturalno-oświatowymi.

W tym numerze miesięcznika *Kultura i Ty* zamieszczono obszerną informację na temat Rzeszowskiego Roku Bibliotek, podając m. in. tekst zarządzenia Wojewody Rzeszowskiego w sprawie ogłoszenia „Roku Bibliotek”. Choć w informacji nie mówi się o tworzeniu połączonych placówek kulturalnych na wsi w ramach GOK-u, to jednak zarysowany program rozwoju bibliotek przedstawia się interesująco i zmierza w kierunku organizacyjnego wzmocnienia wiejskich

placówek bibliotecznych, zachowując ich samodzielność. Zakłada się rozbudowę bibliotek gminnych, planując na potrzeby tego typu placówki 120 m². Opracowany w województwie rzeszowskim plan rozbudowy bazy lokalowej w miastach powiatowych przewiduje obiekty w granicach 1000 m² lub z perspektywą osiągnięcia tego metrażu po rozbudowie etapowej. Do sukcesów zalicza się włączenie do spisu zadań inwestycyjnych na 1975 r. budowy nowego obiektu dla Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie.

Znając przychylny stosunek władz administracyjnych Rzeszowa do rozbudowy bibliotek publicznych, trudno zrozumieć brak troski o biblioteki tych władz w innych województwach. W tym miejscu należy przypomnieć spór o bibliotekę Sergiusza Kazanowicza, którą miasto Wrocław otrzymało w darze od spadkobierców i nie wywiązało się z umowy opatrzonej pewnymi warunkami. O sprawie tej pisze Aleksander Małachowski w artykule „Pamiętnik współczesny” (*Kultura* nr 33). Autor artykułu otrzymał m. in. protest Koła Przyjaciół Biblioteki przy WiMBP we Wrocławiu przeciwko oddaniu lokalu mieszczącego bibliotekę Sergiusza Kazanowicza „Książka na Śląsk” na pomieszczenie gastronomiczne. Spór o tę bibliotekę, przedstawiającą milionową wartość, kończy się przyznaniem nowego pomieszczenia, jednak powstała wokół tej sprawy niemiła atmosfera. Zdaniem A. Małachowskiego winę za zaistniałe fakty świadczące o lekceważeniu zasad prawa i kultury współżycia ponoszą konkretni ludzie, którzy nie dotrzymali postanowień umowy, tej umowy, na podstawie której miasto Wrocław otrzymało milionowy dar w postaci biblioteki Sergiusza Kazanowicza.

eLBe

CENTRALNA INAUGURACJA ROKU DZIAŁALNOŚCI KULTURALNEJ I SEZONU ARTYSTYCZNEGO 1974/75

W dniu 21 września 1974 r. odbyła się w Białymstoku centralna inauguracja roku działalności kulturalnej i sezonu artystycznego 1974/75. Na program inauguracji złożyło się m. in. otwarcie wystaw „Białostoccyzna wczoraj, dziś i jutro”, „Sztuka ludowa — sztuka narodowa”, oraz liczne koncerty i premiery przedstawień teatralnych. Z okazji centralnej inauguracji nastąpiło uroczyste otwarcie nowo wybudowanych placówek kultury: Wiejskiego Domu Kultury w Ostrynce, pow.

Sokółka; Kina „Relaks” w Grajewie, Powiatowego Domu Kultury w Bielsku Podl.; Kina w Mielniku, pow. Siemiatycze; Gminnego Ośrodka Kultury w St. Juchach, pow. Elk; Klubu „Ruch” w Orzechowie, pow. Elk; Zespołu Placówek Kształcenia Artystycznego w Białymstoku; Wiejskiego Domu Kultury w Dobrzniewie, pow. Białystok; Klubu „Ruch” w Konrydach, pow. Bielsk Podl.; Klubu Rolnika w Straży, pow. Sokółka.

— □ —

WYSTAWA DOROBKU WYDAWNICZEGO WOJEWÓDZTWA KOSZALIŃSKIEGO

Komitet Organizacyjny Panoramy Trzydziestolecia w Koszalinie i w Warszawie oraz Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Koszalinie zorganizowały

w Społecznym Domu Kultury w Warszawie przy ul. Próchnika wystawę dorobku wydawniczego województwa koszalińskiego, otwartą uroczystie 18 IX 1974.

— □ —

NOWY GMACH DOMU KULTURY I BIBLIOTEKI W BYTOMIU

W sierpniu 1974 r. oddano do użytku nowy obiekt, w którym znalazły pomieszczenia Miejski Dom Kultury oraz Miejska Biblioteka Publiczna. Obiekt został wybu-

dowany czynnem społecznym mieszkańców Bytomia i załóg robotniczych. Biblioteka została wyposażona w odpowiednie urządzenia do szybkiej nauki języków obcych.

— □ —

NAGRODY „MIESIĘCZNIKA LITERACKIEGO”

Sąd konkursowy nagród *Miesięcznika Literackiego* przyznał w roku 30-lecia PRL cztery równorzędne nagrody następującym autorom: Marcinowi Czerwińskiemu — za książkę *Życie po miejsku* (PIW); Jerzemu Kossakowi — za książkę

Rozwój kultury w Polsce Ludowej („Iskry”); Feliksie Lichodziejewskiej — za książkę *Twórczość Władysława Broniewskiego* (PIW); Marianowi H. Serejskiemu — za książkę *Naród a państwo w polskiej myśli historycznej*.

— □ —

WYSTAWA KSIĄŻKI RUMUŃSKIEJ

W dniu 26 sierpnia 1974 r. otwarta została w Warszawie wystawa książki rumuńskiej. Ekspozycję, zorganizowaną z okazji jubileuszu Socjalistycznej Repu-

bliki Rumunii, przygotowały: Ministerstwo Kultury i Sztuki PRL oraz Rada Kultury i Wychowania Socjalistycznego SRR.

— □ —

EKSPOZYCJA KSIĄŻKI WŁOSKIEJ

W salonie wystawowym przy ul. Mazowieckiej 6 w Warszawie otwarto w dniu 6 września 1974 r. wystawę książek włoskich reprezentowanych przez firmę Licos Commissionaria Sansoni z Florencji.

Zgromadzono ponad 500 pozycji naukowych z matematyki, fizyki, prawa, ekonomii, filozofii, historii, medycyny, nauk technicznych oraz literatury pięknej, albumy, encyklopedie, słowniki.

Oddział Warszawski Związku Literatów Polskich i Stowarzyszenie Marynistów Polskich zorganizowały w dniu 9 września 1974 r. uroczystości związane z 50 rocznicą śmierci Józefa Conrada. W obecności conradystów z całej Polski, literatów, marynistów i naukowców od-

ślonięta została tablica pamiątkowa ku czci ojca pisarza, Apolla Nałęcz Korzeniowskiego i Józefa Conrada Korzeniowskiego w domu przy ul. Nowy Świat 45 w Warszawie. Tegóż dnia odbyła się w Warszawie jednodniowa sesja literacka, poświęcona życiu i twórczości Conrada.

SESJA POPULARNONAUKOWA NT. „KSIĄŻKA W SŁUŻBIE SPOŁECZEŃSTWA BIAŁOSTOCCZYŹNY W OKRESIE XXX-LECIA PRL”

W dniach 7-8 września 1974 r. odbyła się w Białymstoku sesja popularnonaukowa nt. „Książka w służbie społeczeństwa Białostocczyzny w okresie XXX-lecia PRL” — zorganizowana przez Zarząd Okręgu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich i Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną w Białymstoku. Na program sesji złożyły się następujące referaty: doc. dr hab. Jadwigi Kołodziejskiej — *Rozwój bibliotekarstwa w XXX-leciu PRL*; mgr Kazimierza Grzegorzuka — *Upowszechnianie książki w województwie białostockim*; mgr Agnieszki Świdzińskiej — *Rozwój czytelnictwa prasy w województwie białostockim w XXX-leciu PRL*; mgr Ireny Sienkiewicz i mgr

Barbary Zaleskiej — *Biblioteki pedagogiczne i biblioteki szkolne w XXX-leciu PRL*; mgr Stefana Asanowicza — *Biblioteka publiczna w okresie XXX-lecia PRL*; mgr Barbary Słobodzianek — *Biblioteka Akademii Medycznej w Białymstoku*; mgr Piotra Wróblewskiego — *Biblioteka Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku*; mgr Reginy Szymańskiej — *Biblioteka Wyższej Szkoły Inżynierskiej w jubileuszowym roku XXX-lecia PRL*; mgr Bronisławy Ostrowskiej — *Pozauczelniane biblioteki naukowe na Białostocczyźnie oraz mgr Ryszarda Demby — Z dziejów czytelnictwa i bibliotek w mazurskim rejonie Białostocczyzny.*

L. B.

NOWA BIBLIOTEKA W SZUBINIE

Jeszcze do niedawna lokale bibliotek publicznych w woj. bydgoskim uważane były za najgorsze w kraju. W szczególnie trudnych warunkach pracowała Biblioteka Powiatowa i Miejska w Radziejowie Kujawskim i w Szubinie. W ostatnich latach sytuacja ta zaczęła się zmieniać na lepsze, bowiem w obu miastach przystąpiono do budowy nowych budynków bibliotecznych. W Szubinie Miejska Biblioteka Publiczna mieściła się w nieodpowiednim i ciasnym budynku, a księgozbiór jej był rozmieszczony w kilku różnych punktach miasta. Złe warunki lokalowe utrudniały pracę bibliotekarzom i nie sprzyjały rozwojowi czytelnictwa.

Nowy budynek kosztował 3 mln zł, a powierzchnia wynosi 620 m². Uroczyste oddanie do użytku nowego gmachu odbyło się w przeddzień uroczystości XXX-lecia PRL. Na uroczyste otwarcie przybyli przedstawiciele władz miejskich, powiatowych i wojewódzkich oraz goście, koledzy z sąsiednich bibliotek i delegacja Zarządu Okręgu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich z przewodniczącym A. Tujakowskim na czele.

W nowym gmachu znalazła pomieszczenie Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna oraz Powiatowa Biblioteka Pedagogiczna. Budynek jest jednopiętrowy, położony w centrum Szubina. Na parterze znajduje się czytelnia i wypożyczalnia dla dzieci oraz wypożyczalnia dla dorosłych wraz z katalogami i oddziałem informacyjno-bibliograficznym. Na piętrze ulokowana jest czytelnia dla dorosłych, Biblioteka Pedagogiczna oraz inne oddziały Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej. Przewidziano również oddzielne pomieszczenie dla zajęć metodycznych i salę zajęć dla aktywu społecznego.

Podczas uroczystości otwarcia Biblioteki przedstawiciele miejscowych władz podkreślali, że zespół Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej pracował do-

tychczas w bardzo ciężkich warunkach lokalowych, a Biblioteka zawsze miała najlepsze rezultaty w upowszechnianiu czytelnictwa.

Budową Biblioteki żywo interesowało się społeczeństwo, a zwłaszcza Koło Przyjaciół Biblioteki. Nowy budynek robi wrażenie, że praca projektantów i wykonawców została dobrze wykonana.

Józef Podgóreczny

PRZEPISY § prawne

A. PRZEPISY OGÓLNE

EMERYTURY I RENTY

Ustawa z dnia 29 maja 1974 r. o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym. Dz. U. nr 21, poz. 116.

Ustawa wprowadza zmiany do przepisów ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. nr 3, poz. 6 z późniejszymi zmianami). Nowe przepisy ustalają m. in. „stopniowe podwyższanie świadczeń emerytalnych, tak aby emerytura w roku 1980 wynosiła 80% zarobku do 2000 zł i 50% nadwyżki zarobku ponad 2000 zł”. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1975 r.

Ustawa z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu emerytalnym inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin. Dz. U. nr 21, poz. 117.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 maja 1974 r. w sprawie niektórych ulg i przywilejów przysługujących inwalidom wojennym i wojskowym. Dz. U. nr 21, poz. 124.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 maja 1974 r. w sprawie podwyższenia dodatku do emerytur i rent z tytułu zaliczenia do I grupy inwalidów. Dz. U. nr 21 poz. 123.

Rozporządzenie Rady Ministrów z 31 maja 1974 r. w sprawie najniższych emerytur i rent. Dz. U. nr 21 poz. 122.

Z dniem wejścia w życie rozporządzenia (tj. 1 sierpnia 1974 r.) kwota najniższej emerytury wynosi 1100 zł, renty inwalidzkiej I i II grupy — 1050 zł, III grupy — 850 zł.

FINANSE

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 18 czerwca 1974 r. w sprawie planów kont dla jednostek gospodarki uspołecznionej. Mon. Pol. nr 24 poz. 145.

INSTYTUTY NAUKOWE

Zarządzenie nr 31/Org/74 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 9 marca 1974 r. w sprawie zmian organizacyjnych w Uniwersytecie Warszawskim. Dz. Urz. Min. Nauki, Szkoln. Wyższ. i Techniki nr 5 poz. 38.

Z dniem podpisania zarządzenia przekształca się Instytut Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego w Instytut Organizacji i Kierowania Uniwersytetu Warszawskiego i Polskiej Akademii Nauk. W załączeniu do zarządzenia podano statut Instytutu.

KODEKS PRACY

Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy. Dz. U. nr 24 poz. 141.

Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Przepisy wprowadzające kodeks pracy. Dz. U. nr 24 poz. 142.

Kodeks pracy wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1975 r. „Kodeks kształtuje jednolity system praw i obowiązków pracowniczych. Zwiększając wymagania w zakresie obowiązków pracowniczych, od których należytego, sumiennego i twórczego spełniania zależy zasobność państwa i dobrobyt narodu, jednocześnie rozszerza uprawnienia pracownicze”.

PIECZECIE I TABLICE

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 maja 1974 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie tablic i pieczęci urzędowych. Dz. U. nr 22, poz. 132.

WYKAZY OBOWIĄZUJĄCYCH AKTÓW PRAWNYCH

Obwieszczenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 11 marca 1974 r. w sprawie wykazu obowiązujących resortowych aktów normatywnych i innych o charakterze ogólnym, ogłoszonych w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego i nie ogłoszonych. Dz. Urz. Min. Leśn. i Przem. Drzewn. nr 4, poz. 26 i 27.

Dwa wykazy obejmują łącznie 958 aktów obowiązujących według stanu na dzień 31 grudnia 1973 r.

Obwieszczenie Ministra Łączności z dnia 19 czerwca 1974 r. w sprawie wykazu resortowych aktów prawnych ogłoszonych w Dzienniku Łączności oraz nie opublikowanych. Dz. Łączności nr 10, poz. 78.

Wykaz obejmuje 567 aktów prawnych obowiązujących według stanu na dzień 30 kwietnia 1974 r.

WYNAGRODZENIA

Wytyczne Nr 12 Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 22 marca 1974 r. w sprawie przeprowadzania w zakładach pracy regulacji płac. Dz. Urz. Min. Pracy i Spr. Socjaln. nr 5 poz. 11.

„Regulacje płac powinny być przeprowadzane przy pełnej jawności i należytej informacji o celach i zadaniach ich wprowadzania”. Wytyczne zalecają powoływanie w zakładach pracy: 1) komisji do przygotowania reformy płac i określają tryb jej powoływania i zasady działania, 2) punktu informacyjnego dla „wyjaśniania pracownikom nowych zasad wynagradzania i mechanizmu działania reformy płac”.

Uchwała Nr 162 Rady Ministrów z dnia 5 lipca 1974 r. w sprawie podwyżki najniższych wynagrodzeń. Mon. Pol. nr 26, poz. 154.

Z dniem 1 sierpnia br. najniższe wynagrodzenie za pełny miesięczny wymiar czasu pracy wynosi 1200 zł.

Zarządzenie Nr 16 Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 15 lipca 1974 r. w sprawie podwyżki najniższych wynagrodzeń i stosowania dodatków do płac dla niektórych grup pracowników. Dz. Urz. Min. Pracy, Płac i Spr. Socjaln. nr 8, poz. 16.

Jest to prawny akt wykonawczy do wyż. wym. uchwały Rady Ministrów.

Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 25 lipca 1974 r. w sprawie prac wykonywanych przez nauczycieli i nauczycieli akademickich w warunkach szkodliwych dla zdrowia lub uciążliwych oraz zasad wypłacania dodatku za te prace. Mon. Pol. nr 29, poz. 176.

Przepisy zarządzenia nie mają zastosowania do prac wykonywanych przez bibliotekarzy dyplomowanych objętych Kartą praw i obowiązków nauczyciela.

ZASIŁKI RODZINNE

Rozporządzenie Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 31 maja 1974 r. w sprawie zasiłków rodzinnych. Dz. U. nr 21, poz. 127.

Rozporządzenie określa: 1) warunki otrzymywania zasiłków rodzinnych, 2) postępowanie w sprawie przyznawania zasiłków, 3) wysokość zasiłków, 4) tryb wypłacania zasiłków rodzinnych. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 sierpnia 1974 r. równocześnie traci moc obowiązującą 10 aktów prawnych w sprawach unormowanych nin. rozporządzeniem.

B. PRZEPISY BIBLIOTECZNE

BIBLIOTEKARZE DYPLOMOWANI

Rozporządzenie Ministrów Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, Kultury i Sztuki, Obrony Narodowej, Spraw Wewnętrznych, Zdrowia i Opieki Społecznej, Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej oraz Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 18 czerwca 1974 r. w sprawie składania ślubowania przy pierwszym mianowaniu na stanowisko nauczyciela akademickiego. Dz. U. nr 25, poz. 150.

W załączeniu do rozporządzenia podano tekst ślubowania bibliotekarza dyplomowanego i dyplomowanego pracownika dokumentacji naukowej, którzy składają to ślubowanie „na ręce dziekana na posiedzeniu rady wydziału lub na ręce dyrektora (kierownika) innej jednostki organizacyjnej, na posiedzeniu rady tej jednostki”. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia (tj. 10 lipca 1974 r.) równocześnie traci moc obowiązującą rozporządzenie Ministrów Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, Zdrowia i Opieki Społecznej, Żeglugi oraz Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 15 lutego 1971 r. w sprawie składania ślubowania przy powoływaniu na stanowisko naukowo-dydaktyczne w szkole wyższej (Dz. U. nr 4, poz. 43).

BIBLIOTEKI SZKOLNE

Zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 15 czerwca 1974 r. w sprawie statutu studium wychowania przedszkolnego. Dz. Urz. Min. Ośw. i Wychow. nr 6, poz. 39.

„Biblioteka studium jest udostępniana uczniom w ciągu całego roku szkolnego we wszystkich dni zajęć studium na wydziale dziennym i dla pracujących, a ponadto uczniom studiów zaocznych i eksternistycznych wysyła się na ich pisemne zamówienia książki pocztą” (§ 18 ust. 2 statutu). Obowiązki bibliotekarza określone zostały w § 27.

Zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 4 lipca 1974 r. w sprawie trybu i zasad przyznawania nauczycielom dodatków specjalnych. Dz. Urz. Min. Ośw. i Wychow. nr 7 poz. 51.

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 1974 r. równocześnie tracą moc obowiązującą przepisy działu III rozdz. 5 zarządzenia Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 2 lipca 1973 r. w sprawie przepisów wykonawczych dotyczących praw, obowiązków i uposażenia nauczycieli (Dz. Urz. Min. Ośw. i Wychow. nr 12, poz. 100).

Zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 23 lipca 1974 r. w sprawie średnich szkół ogólnokształcących dla pracujących i średnich szkół zawodowych dla pracujących oraz zasad przyjmowania kandydatów do tych szkół. Dz. Urz. Min. Ośw. i Wychow. nr 8, poz. 63.

W §§ 20 i 32 załączonego do zarządzenia statutu zawarte są przepisy dot. biblioteki i obowiązków bibliotekarza w tych szkołach.

INFORMACJA NTE

Wytyczne nr 14 Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 25 kwietnia 1974 r. w sprawie wymagań kwalifikacyjnych dla pracowników umysłowych ośrodków badawczo-rozwojowych. Dz. Urz. Min. Pracy, Płac i Spr. Socjaln. nr 6, poz. 13.

Wytyczne stanowią akt wykonawczy do przepisów uchwały Nr 192 Rady Ministrów z dnia 24 listopada 1970 r. w sprawie warunków pracy i zasad wynagradzania pracowników ośrodków badawczo-rozwojowych (Mon. Pol. nr 43, poz. 341). W załączonym do wytycznych „Taryfikatorze kwalifikacyjnym” określono wymagania kwalifikacyjne: kierownika i zastępcy kierownika ośrodka inte, kierownika sekcji w ośrodku inte oraz dokumentalisty inspektora i dokumentalisty informatora.

SZKOLNICTWO BIBLIOTEKARSKIE

Zarządzenie Nr 32 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 2 maja 1974 r. w sprawie nadania nazwy Państwowemu Ośrodkowi Kształcenia Bibliotekarzy w Jarocinie. Dz. Urz. Min. Kult. i Szt. nr 4, poz. 29.

Zmiana dotyczy wprowadzenia do dotychczasowej nazwy Ośrodka wyrazów: „im. Joachima Lelewela”.

UPOSAŻENIA BIBLIOTEKARZY

Zarządzenie Nr 6 Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 1 lutego 1974 r. w sprawie zasad wynagradzania pracowników międzyresortowych i resortowych ośrodków dokształcania i doskonalenia kadr. Dz. Urz. Min. Pracy, Płac i Spr. Socjaln. nr 4, poz. 9.

W załączonej do zarządzenia „Tabeli stanowisk, kwalifikacji i zaszerogowania” podano m. in. nast. stanowiska: starszego bibliotekarza, bibliotekarza, młodszego bibliotekarza, starszego magazyniera i magazyniera.

Zarządzenie Nr 22 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 30 marca 1974 r. w sprawie zasad wynagradzania pracowników zatrudnionych w niektórych organizacjach społecznych bezpośrednio podległych i nadzorowanych przez Ministra Kultury i Sztuki. Dz. Urz. Min. Kult. i Szt. nr 3, poz. 19.

Przepisy zarządzenia stosuje się od 1 stycznia br. m. in. do pracowników zarządu (głównego i okręgowych) Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. W tabeli uposażeń uwzględniono stanowisko kierownika biblioteki w zarządzie głównym organizacji objętych przepisami zarządzenia.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 sierpnia 1974 r. w sprawie wynagradzania pracowników placówek upowszechniania kultury, archiwów państwowych i Filмотeki Polskiej. Dz. U. nr 30 poz. 176.

Rozporządzenie stosuje się do bibliotekarzy dyplomowanych, dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej, pracowników służby bibliotecznej, pracowników służby intelektualnej, pracowników administracyjnych i obsługowych — zatrudnionych w „bibliotekach publicznych, bibliotekach szkół wyższych i Bibliotece Śląskiej oraz innych bibliotekach podległych Ministrowi Kultury i Sztuki”. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 1974 r.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 sierpnia 1974 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie uposażenia pracowników zakładów społecznych służby zdrowia, zakładów pomocy społecznej i zakładów rehabilitacji zawodowej inwalidów. Dz. U. nr 31, poz. 183.

W załączniku nr 3 rozporządzenia (w dziale II. Pracownicy administracyjni) podano stanowiska: starszego bibliotekarza i bibliotekarza.

WYDAWANIE OCEN I OPINII

Zarządzenie Nr 16 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 11 marca 1974 r. zmieniające zarządzenie Nr 98 z dnia 25 listopada 1971 r. w sprawie ustalenia wykazu jednostek organizacyjnych resortu kultury i sztuki uprawnionych do wydawania ocen i opinii. Dz. Urz. Min. Kult. i Szt. nr 2, poz. 14.

Zmiana dotyczy m.in. Biblioteki Narodowej w zakresie jej uprawnień do wydawania ocen i opinii w sprawach dot. normalizacji.

TeZar

U W A G A!

Prenumeratorzy „Bibliotekarza”!

Administracja Wydawnictw Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

przypomina uprzejmie o odnowieniu prenumeraty

na rok 1975

Prenumerata roczna miesięcznik „Bibliotekarz” wynosi zł 60.— (cena jednostkowa numeru: zł 5.—).

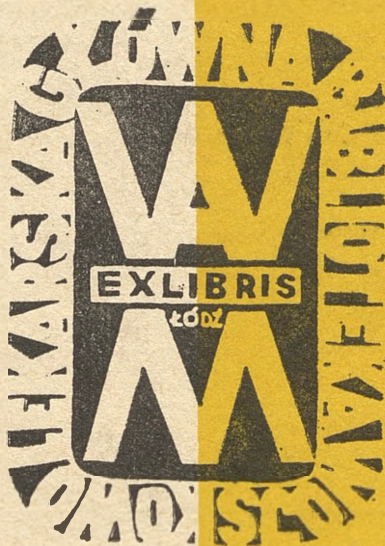
Prenumerata roczna miesięcznika „Poradnik Bibliotekarza” wynosi zł 48. — (cena jednostkowa numeru: zł 4.—).

Prenumeratę prosimy **zgłaszać na piśmie** do Administracji Wydawnictw SBP. **Wpłaty** na prenumeratę, po otrzymaniu potwierdzenia przyjęcia — dokonywać należy według podanych wyżej stawek **na konto**:

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Administracja Wydawnictw
Konopczyńskiego 5/7
Warszawa

NBP IV O/M 1528-9-46043 lub PKO I 1-9120056.

z wyraźnym uwidocznieniem tytułu wpłaty.

INDEKS 35451/35262

Adres redakcji i administracji: Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7
Zakład Graficzny Biblioteki Narodowej. Zam. 236/74. Papier druk. sat. V kl. 70 g B/1.
Obj. 2,25 ark. druk., 3,25 ark. wyd., nakł. 7300. B-34.